తాలుకుట్టనము.

వేలూరి శివరామశాస్త్రి

శతావధానిచే

రచియింపఁబడి

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర భాషానిలయము,
విభాగము ....
విభాగ సంఖ్య ....

చంద్రికా ముద్రాక్షరశాలయందు

ముద్రింపింపఁబడియె.

1913.

As. 4

CRRao
18. Nov. 17

తొలి పలుకు

క॥ "కాకేమి తన్నుఁదిట్టెను
గోకిలతన్నేమి ధనము కోకొమ్మనెనే
లోకముపగయగుఁ బరుసని
వాకునఁజుట్టమగు మధురవాక్యమువలనన్"॥

అని సంకుసాలనరసింహకవి వచించినదెంతయు ననుభవము. "కన్నవరమున వేలూరి శివరామశాస్త్రినిబరాభవముచేసితిమని యేమేమో వెడప్రల్లదముల స్వకరపల్లవములతో వ్రాసినయట్టి కొప్పరపుసోదరుల గ్రామ్యసంభాషణకంటె మా వెంకటరామకృష్ణకవుల యప్రసక్తప్రసంగములేసు ప్రశస్తములు. ఏమందురా! కనుకలిమాత్రఁ గొప్పరపుసోదరులు నాకుఁబరాజయముచేసిరి. శ్రీ వెంకటరామకృష్ణకవులో వినుకలిమాత్ర నేనాసత్తనుగనిపట్టిరి. గ్రామ్యనాగరవిభవములకీమాత్రము భేదముండుటబ్బురముకాదు. ఔరా! యనాత్మజ్ఞత! శివరామశాస్త్రియనఁగా బిడాలోపాఖ్యానకర్తయే నా "యనియందలిరహస్యమును దాముగుత్తించినటులు చెప్పించియు నన్ను దూషించుట మిగులనసహ్యముకద. కానిండు. ఈ గోసపుగాలి యెంతవఱకు వీవవలెనో. వీరియట్టహాసమునఁ గొన్ని పంక్తులకే నేను ప్రత్యుత్తరమీయవలసినను, విద్యావిషయముగుట మిగిలినదియు నప్రసక్తముకాదు. తొలుదొల్త నాకు మిగుల సంబంధించిన విషయమును, నటుపై శేషమును నచ్చొత్తింపఁబడినవి. అట్టహాసాంతర్గతమగు పత్రికాప్రహసనము కట్టినగుడ్డయగుటచే నిందుఁజేర్పఁబడలేదు. సహృదయులు క్రమముగ విచారింతురుగాక.

సహనావవతు ।
సహనౌభునక్తు
సహవీర్యంకరవావహై ।
తేజస్వినావధీతమస్తు
మావిద్విషావహై

వేలూరి శివరామశాస్త్రి
శతావధాని.

కవితాపత్రికవారికొక హెచ్చరిక.

అయ్యా!

మీయాధిపత్యముపై వెలువడుచున్న కవిత చాలదినములనుండి లోపపుఁబ్రసంగములు తఱచుగఁజేయుచున్నది. కావున విద్యావంశముంబట్టి సోదరులగు మిమ్మును దానినిమందలింపుఁడని హెచ్చరించుచున్నాఁడను. ఆలోపపువ్రాఁతలను కొన్నిటినిజూపినంగాని మీరువిశ్వసింపరని తలఁచెదను.

కృష్ణ॥ (నవ్వుచు) ఈశివరామశాస్త్రిగారేమైన నవధానము చేయఁగలవారా? యేమి

ఆంధ్రకేసరి॥ చెల్లెలా? దేశమాత? కృష్ణతో నేదియో మాటలాడుచున్నావు? శివరామశాస్త్రిగారి యవధానముసంగతియా?

కృష్ణ॥ కేసరీ? ఈసంగతి పొరపాటని చెప్పితివఁట! కాదా?,

ఆంధ్రకేసరి॥ (నవ్వుచు) అదిగాదమ్మా ఆయనపేరు శివరామశాస్త్రియనుటకు ~~బదులు~~ శివరాముఁడనుట పొరపాటని చెప్పితిని గాని తక్కినవిషయమునుగుఱించి నేనేమియు నసత్యమాడలేదు.

దేశమాత॥ ఇప్పుడుతిరుపతి వెంకటకవులు తమపుస్తకముల జాబితాలోఁగలిపి ప్రకటించి యమ్ముకొనుచున్న యవధానమదియేనాయేమిటి?

దేశమాత॥ ఔను, అదియే, మొదటనుండియుఁబాపమువారుదానివిషయమై చాలశ్రమపుచ్చుకున్నారు.

కృష్ణ॥ సరే తెలిసినదిలే, శివరామశాస్త్రిగారనఁగా బిడాలోపాఖ్యానకర్తయేనా?

ఆంధ్రకేసరి॥ (పరిహసించుచు) ఆఁ, ఆఁఆయనయే, (చెవిలో) ఇట్టులిట్టులు

(విరోధికృన్నామసఁ॥ జ్యేష్ఠాషాఢమాసము 3 సంచికకవితలోని యట్టహాసమునుండి)

అయ్యా ఈప్రసంగములోఁ బ్రధానముగా విమర్శింపఁదగిన విషయములునిల్పి యప్రధానములనువినుఁడు. పరీధావినామసంవత్సరపుఁ బత్రికను॥ విరోధికృత్సం॥ అనివ్రాసి ప్రకటించుటచే మీప్రమాదరాహిత్యము వెల్లడియగుటయేకాక మీరువిరోధమేదోవిధముగా నెల్లరతోఁ దెచ్చిపెట్టుకొనుటయే వ్రతముగాఁగలవారనియు నాహేతువున నీతబ్బిబ్బుగల్గినదియనియు నూహింపవలసియున్నది. అందులకు నిరపరాధినగునన్నుఁగూర్చిచేసిన పిప్పిప్రసంగము సాక్ష్యమిచ్చుచున్నది, పా

రపాటను కొందమన్న మీరీపరీధావివత్సరపుం బత్రికలలో నెన్నిటియందోయిట్లే ప్రకటించికొనియున్నారు. ఇదిప్రమాదమనుకొందము, తిరుపతివెంకటేశ్వరులు నాయవధానవిషయమై శ్రమపుచ్చుకొనుటనుగూర్చి మీరంతగా విచారించితిరేమి, గురువులు శిష్యులయెడల దయగల్గి వారిశ్రేయమునకు యత్నించుటతప్పా? కృతఘ్నుండనైనచో నేనువారు శ్రమపుచ్చుకొనలేదని వ్రాయంగలుగుదును గాని లేనిచో నెట్లువ్రాయంగలను, వారివిద్యవారిదయవలన నాయందుంబ్రవేశించికదా? నేనాయవధానమును జేయంగల్గితిని అట్టిచో వారుశ్రమపుచ్చుకొనిరనినందప్పేమి లేదువారేచేసినాకాయశము నిచ్చిరందురా? అట్లేనివారుచేసి మీకునుసీయవచ్చునుగా? మిమ్ముంగూహానావధానులనిజగమేల చెప్పికొనియెడిని అనామకుండుకూడ నేదో వ్రాసెనుగాని నన్నుంగూహానావధానియని వ్రాయలేదే? వ్రాసినచోం జేరశెట్టియొక్కనింజూపుండు- సటియు నాయనామకుని వ్రాంతను బ్రకటించికొని పశ్చాత్తాపపడి దిద్దుబాటును బ్రకటించినకేసరిలోని ప్రకటనకు మీరేమియర్థమును జెప్పుచుంటిరి। మొగమొత్తుండు.

A Correction.

దిద్దుబాటు

గుంటూరు అవధానము.

“గుంటూరు అవధానము” అనుపేరట సత్యవాదియను ఉపవిలేఖరి మాకు వ్రాసిన లేఖను వెనుకటిపత్రికలో ప్రచురించి యున్నారము. అందు వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారిచే చేయబడిన శతావధానము సరిగా చేయబడలేదని సత్యవాదిగారు వ్రాసెను, ఇది అసత్యమగు లేఖగా మాకుతరువాత తెలియవచ్చినది. మరియు శివరామశాస్త్రిగారిని శివరాముడనియు సత్యవాదిగారు వ్రాసిరి. మేము ఈపేరు కవిత్వము చెప్పుటయందు తమనమ్రత (Modesty)ను జూపుటకు వహించిన నామమని దలంచి, దిద్దుబాటుచేయకుండ ప్రకటించినారము. వీరినిగూర్చి మేము యెప్పుడును వినియుండకపోవుటచే ఇట్టిపొరపాటు తటస్థించినది.

మరియు సత్యవాదిగారు విద్యాధికులనియు లేఖల వ్రాయుటయందు తమజవాబుదారి గ్రహించినారనియు మేము భావించుటవలన వారి లేఖను ప్రచురము జేసినారము ఇట్టి ఘోర బ్రాహ్మణగర్హిష్టులను చింతిల్లు చున్నారము.

"[illegible]"

ఇదియేకదా కేసరిలోనిపంక్తులు, ఈపంక్తులకు మీరు ప్రకటించిన [illegible] నొప్పికొనియెడి దద్దమ్మకూడ జగమునందుండునో లేదో? ఇదియుకాక వారి జాబుకూడఁగనుఁడు.

J GURUNADHAM, B A.
Editor, Andhrakesari.

Rajahmundry,
Dated 13th October 1911

SIR,

Re-your registered card dated 11th October 1911, You are requested to refer to the 'Andhrakesari' dated 29th September 1911, page 6 column 3, when a 'correction' was published regarding the matter you have written to me about I am advised to add that nothing more can be done.

M. R. Ry.
R. Hanumaiah Pantulu Garu, B. A.
First Grade Pleader,
Guntur.

I am
Yours faithfully
GURUNADHAM,
Editor.

పిల్లికనులుమూసికొని

పాలుద్రావిన నితరులు గుఱితింపరనుకొంటిరా? ప్రత్యుత్తరము గాకున్నను మీరు సత్యమునా డుటకుజంకరనుటకిదియొక మీవ్రాంత కృష్ణాపత్రికలోమీరుప్రకటించిన గీతవ్యాసము చూచినఁజాలును ఈవ్రాంతయెంత తెల్విగనున్నదో యీవ్రాంతయునంతే తెల్విగనున్నద ని తెలిసికొనుఁడు. బ్రాజయంతిభగీరథశాస్త్రులవారివద్దమీరలువెంకట [illegible]శాస్త్రిగారు కొన్నివిశేషములను దెలిసికొనిరేమొండి, అంతియకాని [illegible] మార్గము నెద్దలి పాఠము చదువలేదేమొండి, ఇంతకన్న శాస్త్రులవారికే కొన్నిసంగతులను బోధింప వా రియొద్దఁబ్రవేశించిరనిన యుక్తము గానుంటను «పిల్లికనులుమూసికొని» అనుసామెతనుమ రలజ్ఞప్తికిఁ దెచ్చికొనుఁడు ఈకారణముననే బ్రా॥ శ్రీ॥ వుసునాపంతుల వెంకట

సుబ్బారావు గారు మిమ్ముంగూర్చి ప్రకటించియేయున్నారు. (అభినవ) వీరు మీకు ముఖ్యబంధువులని నేను వ్రాయుట పునరుక్తము మీతత్త్వము చిన్నప్పటినుండియు నెఱిఁగిన యిమ్మహామహుండు మీకుఁదగినబిరుదమునిచ్చెనని సంతోషింపవలసియున్నది. వెంకటశాస్త్రులవారికిని మీకును వివాదము గాన వారివద్దఁజదివినది లేదనుట కవసరముగల్గినదికాని భగీరథశాస్త్రులవారికిని మీకును అట్టిదిలవమును లేదే ఆయాధారణంబట్టి ప్రకృతము నన్నుఁగూర్చి వ్రాసిన యప్రస్తుతాట్టహాసము పట్టుసగటిదొంగతనపు సామెతకుదాహరణమని నొక్కిపలుకక తప్పదు. దానికిఁదథ్యముగా కృష్ణనుండియేమి దేశమాతనుండియేమి యితరమునుండియేమి వారందుసంగ్రహించిన వ్రాఁతలన్నియు ననామకులవి అనఁగాఁ బేరుదాఁచిప్రకటించినదొంగలవి యగుటఁగూడఁ బ్రబలాధారము దర్బారునుండికూడ మీ రేవోసంగ్రహించియున్నారు, అయ్యవి నాకు సంబంధించినవి కావుగాన విమర్శింపక మిన్నకుంటిని ఈపంక్తులఁగనుఁడు అభినవసరస్వతి॥ (రోషముతో) వారి విషయమై యిట్టిమాటలు నీవనవలయుఁగాని మఱెవ్వరుననగు.........కృష్ణ॥ అభినవసరస్వతి మాటలకేమిలే దానికేమేని వ్రాసియిత్తురని వారినట్లూరక పొగడుచుందును॥ ఈప్రసంగమెందులకుఁ జేయవలెను. అభినవసరస్వతి మీకేమపకారముచేసినది, సరస్వతినోటనుండి వచ్చినమాటలుగాక అపభ్రంశనామముగల పత్రికలమాటలా మీకుఁబ్రమాణము ఇదిగాక కృష్ణ యీప్రసంగముచేసినట్లు వ్రాసితిరిగదా! అందులకుఁబ్రమాణమీయఁగలరా! మఱియు నీ మొండిప్రసంగముగూడ శోచ్యస్థితిలోనేయున్నయది దేశమాత॥ ఎందులకూరకకలహించెదరు ఆవిషయమై కవియు రాజునగు మంత్రిప్రగడభుజంగరావుగారి నిష్కృష్టాభిప్రాయమొకటిచాలును" ఈవ్రాఁతలో సత్యతత్పరుఁడన్న విశేషణము మీరు వేయమఱచితిరి. అదిగదా ప్రకృతము కావలసియున్నది. ఆయనవ్రాసిన యప్రసక్తపువ్రాఁతకు దివుపతి వెంకటేశ్వరులిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమునుగూడఁ బ్రకటించి దానికై శ్రీభుజంగరావుగారికుత్తరముదోఁపక మిన్నకుండిన పిద్దపుఁగూడ దేశమాతయిట్టిమాట నెట్లుపలుకునో నాకరయరాకున్నది లేదా యాదేశమాత చేమరల నీమాటబలికింపఁగలిగితిరేని కొంతయుక్తము, మీరు లేశమును సంశయము లేక యేదో వ్రాసికొందురనుటకుఁబ్రమాణములనేకములు కలవు. "తెలియమే రామకృష్ణులతోవిరోధించి శృంగభంగముగన్న భంగియెల్ల" ఈపద్యము లెవరో శాఖాఖమాని వ్రాసినవ్రాయుఁగాక మీవ్రాసిన శృంగభంగము నిదివఱకు దెగడినవారేగాని పొగడినవారొక్కరును లేరుగదా ఏవిధముగా నీపద్యములను బ్రకటింపఁగలిగితిరో సెలవొసగుఁడు అభినవసరస్వతి గౌరవమెట్టిదో దర్బారుగౌరవమెట్టిదో మీకుఁదెలియకపోవుఁగాక లోకమెఱుఁగుఁగదా? ధర్మ

మునకుఁగానవతరించిన యభినవసరస్వతికిఁ బ్రచ్ఛన్ననామకులగు దొంగలవ్రాఁతలు బయటఁబెట్టి యథార్థమును నివేదించుట పొగడికయగునా! అదియీవిషయమై వ్రాసిన వ్రాఁతలలో మీరు ఖండింపఁదగినదొక యక్షరమేనియున్నచో సప్రమాణముగ ఖండింపుఁడు. అప్పుడుదానిఁద్రోసివేయవచ్చును. ఊరక దొంగలు దొంగలుగలసియూళ్లు పంచికొనినట్లు వ్రాయుటయునొక తెలివా! ఎప్పుడేని సత్యమునకేపాటు పడవలయును గదా మీకవితకిప్పటికిని సప్రచ్ఛన్నలవ్రాఁతలయందలి సత్యమెఱుఁగరాకున్న యదిగాని యాంధ్రపత్రికవ్రాసియేయున్నది చూడుఁడు. ఇంతయగౌరవముగా నీప్రచ్ఛన్నులను గౌరవాధికులు చూచుచుండమి, కవియొక్క యన్యాయ, పొగలెగయుటకుఁగతమేమేజవాబొసఁగుఁడు. కృష్ణలో దొంగ సుద్దాఢవాదియిచ్చిన ప్రత్యుత్తరమేమేనియున్నదా! ఇట్లనేకప్రాజ్ఞులు నిరసించుచున్న యసత్యపుఁ బురాణమును మరలఁబ్రకటించికొనిన ఫలమేమి "కర్తాకారయితా" యను శ్లోకమున కుదాహరణముగుటకా! మీకవితయవివేకమును జాలవఱకు చూపితిని. ఇంకనుజూపవలసినవికలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నుపేక్షింపఁబడియె. ఇంకఁబ్రస్తుతానవధరింపుఁడు.

ఉ॥ నేనవధానముల్ సలుపనేరనటంచుమృషోక్తులాడుమీ
కేనుజవాబువ్రాయుటదియెంతయుఁ బ్రస్తుతమయ్యెరాగి యే
గానికిమాఱునట్టి యలకాకవలెంబలవేసికొన్న దొ
క్కోనిజమెట్టిదో తెలిసికొందురుగాక వివేకులియ్యెడన్॥

ఉ॥ నాయవధానముంగనిమనంబున సంతసమందియిచ్చినా
యీయిమహానుభావుల యథార్థపు లేఖలుగప్పిపుచ్చియే
వాయియొపేరుమార్చికొని వ్రాగినవాగుడుఁబట్టి యేదియో
గోయియొకండు త్రవ్వికొనఁగూడునెయందునఁగూలనెంచుచున్॥

ఉ॥ సోదరులార! నాపయియసూయవహించెదరేల! మీవలెం
గాదవధానముల్ సలుపఁగాఁగల "ఁగాఁగలనంచుఁజెప్పికోఁ
గాదిటులేనునన్నుటెంచి గర్వముగాఁదలపోయవచ్చుమీ
కేదొయుపాయమేర్పఱచి యీవిశయమ్మునుదీర్చికోఁదగున్॥

ఉ॥ రమ్మనువారొ మీకడకురండని నేను లిఖింపనా సమీ
పమ్మునకేరువచ్చెదరొ భారముగాఁ దలపోయకుండ రం
గమ్ముదిటమ్ముచేసికొని కృష్ణ నఁదెల్పుఁడు నావధానపుం
గమ్మదనంబుజూపెద వికస్వర సుస్వరభాస్వరమ్ముగన్॥

చ॥ కలిగినపట్టుశక్తినినొకానొకచో సభచేసిమీకొగిం
దెలిపెదమీసుశక్తిసభ దెల్పుఁడటంచడుగన్ భయంబుమీ
కలవడు హేతువియ్యెడల నాస్త్రిజనాబునొసంగుఁడేదియో
గిలుకక రెంటనొక్కటికొగిన్ బదులీరు లిఖింపుఁడొప్పుగన్॥

ఉ॥ కన్నులుదేవుఁడిచ్చె నవిగల్గినయందులకున్ ఫలమ్ముదాఁ
దిన్నగఁజూచివ్రాయుటయె దేఁబెలకూఁతలు నిక్కువంబులో!
అన్నలు! తక్కుపండితుల యయ్యయివ్రాఁతలె నిక్కువంబులో!
కృష్ణ సమీరుచూచెదరు గాక బహూక్తులు వ్రాయనేటికిన్॥

శా॥ లేదా చక్కఁగబుద్ధితెచ్చుకొని చాలింపుఁడు మీగోలసీ!
కాదంచుం గవినయ్యలిచ్చెడివపట్కారంబులం జూచికొం
డీదారిన్ వినుఁడుంచు బాగుపడుఁడీ తేయొక్క శ్రీసూర్యరా
ట్ఛ్రీమన్ బట్టియునేనిఁగల్గవలెయిన్సీ! మీకపూయోగ్యతల్॥

ఉ॥ ఎల్లరుయోగ్యుఁడంచు నుతియింపఁగఁ బొంపిరివోవుసూర్యరా
ట్టల్లజుఁడొక్కమాఱు కవితంగనెనేనియు మీరువ్రాయు నీ
ప్రల్లదముల్ సహింపఁడని పల్కెదనాకిటుతోఁచెనింక నే
నల్లనృపాలుఁడా కవితనారయు సంఘటనంబు గావుతన్॥

ఉ॥ ఆతఁడుచూచెనేని వృథయైనప్రసంగమువ్రాసి ద్రవ్యపుం
దాతకుఁగూడ దుర్యశముదార్చెదరంచుఁ దలంచి చక్కనౌ
నీతినిఁ జెప్పనంచు మదినేదలపోసెద నిప్పుడేనియా
నేతభవత్ప్రసంగము వినీవిననట్లు క్షమింపకుండుతన్॥

ఉ॥ పత్రికయన్న సత్యమును బల్కుట కేర్పడెనంతె కాని యే
కృత్రిమపుం బ్రసంగము లిఖించుచు సత్యము గప్పిపుచ్చి స
ర్వత్ర తచివాటులందినెడి పత్రిక పత్రిక యౌనె? "కాదు మా
పుత్రిక యంచుం బల్కెదరొ పుత్రిక యిట్టిది పుట్టియేమగున్॥

(గారపుబిడ్డ)

ఉ॥ నేనవధానముల్ సలుపనేరనె యంచును జింతబెంపుడ
ద్దాననె యూరకుందొకో యవధానులు మీరలు నాయశక్తిచే
లేనిసుశక్తి మీకెటు వెలింగెడి దొంగలవ్రాంత లింకపై
నేనిస్వపత్రికం గొనకుండెవ్వరు నవ్వెదరయ్య సోదరుల్॥

ఉ॥ దొంగతనమ్మొనర్చునయదూరుదుమాత్రమె దోషిగాంచు వాం
డంగడినమ్ము వస్తువుల నార్జనచేసినవాండుగూడ స
త్సంగతుండయ్యె దోషియగు సత్యమెఱింగి పరిగ్రహించెనే
నింగశిక్షింపశక్యమగునే? యపరాధము చర్చసేయుండీ!॥

ఉ॥ చాలు వృథాప్రసంగము ప్రసక్తికిం గాని ప్రసక్తిగానన్
బాలిశుండంచు వ్రాసినయపాత్రపు వ్రాంతకుం దప్పుదిద్దికోం
జాలిన పత్రికల్ దెలిసి చట్టననన్ శివరాముం డన్నయా
వ్రాలు నెటుల్ లిఖించితిరి వారికిం దప్పు మీకుం గాదొకో?॥

మ॥ శివరాముండనువ్రాంత తప్పనుచు వ్రాసెంగాని భ్రష్టయ్యెనా
యవధానంబను మాట కాదనుచు మీ రర్థంబు గల్పించుచున్
శివరాముండను నక్కరంబులను నిస్సీ యెట్టు వ్రాయించి స
త్కవులం దేర్పందలంచినారొ యవివకాణించెపుండో సోదరుల్॥

చ॥ శివుండనో లేక రాముండనో చేసెదనో మఱిచేయలేనొ నా
కవనముచూడంగాం దలంపుగల్గిన జాబు లిఖింపుండూరకే

సువిస్ఫురత్కృపద్దెముల సూరులు నవ్వ లిఖింపనేల? యే
కవితయొ తేరఁగా నొకటి గల్గుటకున్ ఫలమిట్టిదా నొకో!॥

ఉ॥ తక్కినదానికేమి యవధానము నాయది యెట్టిదో భవ
ద్వ్యాఖ్యనఁ బల్కఁజేయుటకుఁ దద్దయుఁ గోరెద మీరు పత్రికా
ముఖ్యులుగాన యత్నమిది పోలకపోదిదె మ్రొక్కుదున్ ‘శివ
మ్మెక్కినచోట మ్రొక్కకెటు లేరికిఁ దీరదు’ నాఁగ వింటిరే॥

మ॥ సభకున్ రావలె నోరువిప్పవలె మీ సామర్థ్యముం జూపి వా
గ్విభుతం గాంచవలెన్ వృథాగ నొక చక్కిన్ డాఁగి నానాఁట రా
సభముల్ గోకిన పాత్రువాఁతలకు దాసత్వంబు గావించు మీ
కుభయంబా! మఱిభక్తియా! యుఱకెటో ఘోషింతురిచ్ఛాగతిన్

ఉ॥ వచ్చెద రమ్మటన్న నృపవల్లభునాజ్ఞను బొందిమీరలే
వచ్చిననింతకన్నను శుభంబు సేయుఁడు లేదయేని యే
పిచ్చియొ వెఱ్ఱిఁ గ్రక్కకుఁడు పెద్దలు నవ్వుచునున్నవారు మీ
కుచ్చితపుం బ్రసంగములకుం జెవియొగ్గఁడు ప్రాజ్ఞుఁడొక్కఁడున్॥

5-12-69F

తాలుకుట్టనము

"సరసపరిషత్కర్ణక్రోశావ్యంకవిత్వరసాయనం
విరసమనసాం నేతుం నేహామహే శ్రవణాన్తికమ్
మృగమదరసంబింబోష్ఠీ నాంకఠోర కుచోచితం
జఘననికటేక్లిన్నే లిమ్పేజ్జరన్మహి షస్యకః"

ఉ॥ కొండల బండలన్నదుల గొప్పసముద్రములన్వెలుంగు బ్ర
హ్మాండము మ్రింగ నెంచిభవదాస్యబిలంబుననుండివచ్చుని
కొండొక యట్టహాసమునకుం గగురీతిగఁ దాలుకుట్టనం
బొండు రచింపఁగావలసె నుక్కిరిబిక్కిరి కాకయుండుటన్.

ఉ॥ దగ్గినఁ దుమ్మినందనకు దాపున వారికినోటితుంపరల్
వెగ్గలమై మొగానఁబడి పెల్లుదయింపఁగఁజేయుఁ గోపమీ
పగ్గెయదెట్టిదో కడునెపంబులు పంబిన యట్టహాసపుం
గొగ్గితలల్ గనుంగొనిన గోలె నసహ్యముతానపుట్టదే?

శా॥ కైలాసాచలసానుసీమలను శ్రీకంఠుండు తాఁదాండవ
వ్యాలోలుండయిదిక్కటాహములు శ్వైత్యంబందఁగాఁ జేసెను
ద్వేలప్రక్రియ నట్టహాసమును దద్విక్రాంతిఁ జూపింపఁగాఁ।
బోలెన్ వీరలుకూడఁ జేసి రిటులంబో! అట్టహాసంబునన్.

గీ॥ అతిశయముమాకె కాదుమాహాసమునకుఁ
గూడఁ గలదంచుఁ దెలిపెడి మాడి "*కట్ట"

అట్టహాసము.

చ॥ కదిసిన సొరవోవుచును గబ్బుపుదొంతుల సత్పదార్థముల్

"*అట్టావతిశయక్షేపా"

యనుపదంబును దగిలించుకొనుట లెస్స
యతిశయమ్మున కతిశయ మ్మార మీకు.

ఉ॥ పిచ్చివిద్రమగ్గు మానవుఁడు ప్రేలునెటో యెదురున్నవాఁడుతా
సచ్చరితుండు నైనను బ్రసక్తికిఁగాని ప్రసక్తిగా వృథా
కుచ్చితపుం బ్రసంగముల గొణ్గును, నవ్వును వెట్టినవ్వఁచే
రిచ్చకమాడుఁ గూడదనె నేనియుఁ ద్రోయును బాలుఅప్పలక్.

శా॥ మేలా నాలుగు పిప్పి ముక్కలను నెమ్మి న్నేర్చి యెవ్వారిపైఁ
గాలుంద్రవ్వఁగ నీతి యింతవలదా! కయ్యంబె వియ్యంబుగా
నాలోచించి రజఃకణంబులను ద్రానట్టిట్టులం జిమ్మి డీ
కోలుం జేసెదు నాలపోతు బలె మైకోల్సేత యేపాడియా?

ఉ॥ "దారిని దప్పిపోతిర"ని ధార్ష్ట్యముగా వచియించినట్టి వే
టూరి ప్రభాకరుండు భవదుత్తరపాత్రుఁడు కాక శిష్యధి
క్కారము నొందఁ బాత్రతనుగాంచెనొకో, "నయ"మింతచాలు నీ
గౌరవముం బ్రశిష్యునికి కార్యము పంపఁగఁ జేయలేదుగా.

చ॥ తిరుపతి వేంకటేశులకె తిన్నఁగ జాబునొసంగ గౌరవ
స్థిరతకు లోటుగాఁ దమరు తేల్చెదు నప్పుడు వారిపాదపం

కదుకుచు సెట్టిగారిఁ బొడగన్నను గుజ్జనిస్నేహసౌఖ్యముల్
మదికి ననప్యామా శునకమార్గమునం జరియించుచున్న దు
ష్పథకవులెల్ల మత్కవితఁ దప్పులుపట్టక యూరకుండుఁడీ.

శా॥ గాఢార్థప్రతిపాదన క్రమకళాకౌశల్యముల్లేక వా
చాటకార్కటితోడఁ దామతమమర్ఘాయించుఁ గైవారముల్
ప్రౌఢింజేయుచుఁ బ్రాజ్ఞులన్న గుచు గర్వగ్రంథులైయుండు న
య్యూర్ధ్వశాంతులు మెచ్చకుండుటయస్మద్భాగ్యమ్మాబోంట్లకున్.

కఱుహారజఃకణంబులవి కన్పడునే పయిపైని బాఁడిపై
నరుగఁగఁజాలునట్టి తమయంతటి వారలకన్నుదోయికిన్.

చ॥ అలవడకుండుఁగాక తమయంతటిపాండితి లేకపోవుఁగా
కలఘుకవిత్వవిస్ఫురణ యబ్బకపోవునుగాక యిందిరా
కలుషదయాప్రసారము చకోరగుడుల్ తమ నోటనైననున్
వెలువడఁజేయఁగాఁ దగు వివేకమొకించుక లేని వాఁడొకో?

మ॥ కవితావాసనయింతకల్గినను బింకంబూని సర్వజ్ఞుఁడం
చవలోకింపఁగఁ జన్నె? మాలకరి యొయ్యంబూవులం గ్రుచ్చురీ
తి విశేషంబౌకొ! మాటలల్లుపనినాదేశంబు గాపాడుటో
కువిధంబియ్యది యెంత చెప్పిన నహా! కుక్షింభరిత్వంబె సూ!

ఉ॥ పద్దెములన్న మాత్రమునఁ బామరులందఱు బ్రహ్మవిద్యయే
యిద్దనుకొందు "రింత యిది యెందుకు" నీచపదార్థపుంజము
న్ముద్దొడఁగూర్చునట్లు కవిముఖ్యుఁ డొనర్పఁగవచ్చుఁగాని యం
దొద్దిక బుద్ధిచొప్పఱచి యోజనచేసినఁ దేలకుండునే?

ఉ॥ చాలఁగదోషముల్ దెలియఁజాలక యల్లికలల్లనేర్చుటల్
రేలుబవళ్లు సత్కవులరీతిని నిక్కిన కాకవుల్ ధరన్
బోలరు సత్కవీశ్వరుల పోలిక రాజమరాళపుంజముల్
పాలును నీరువేర్పఱచు భావముకాకములందుఁ గల్గునే?

చళ్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారు స్వీయనామముతోఁ బ్రకటించు పాశుపతమువలెఁ గాక యాచార్యనామధేయప్రణీతమ్మయిన యత్యద్భుత విమర్శనము. గర్ణకఠోరములగు వాక్యములచేనిండియున్నది. ఇందుఁబరనిందలు నాత్మస్తోత్రములుదక్క వేఱువిషయము లెవ్వియునువేవు. కావున దీనికిబదులు వ్రాయనక్కఱయే లేదు.

ఉ॥ మెచ్చియొకింతగౌరవము మెచ్చకయుండి లఘుత్వలేశముల్
దెచ్చుటకున్ సమర్థులె కృతిక్రియయందుఁ గవిత్వగర్వితుల్
తచ్చాలితంబు పేకువుచితంబగుఁ గాకనగంగనైన వా
క్రుచ్చియజాగళస్తనసగోత్రులువారలనెన్న నేటికిన్

ఉ॥ దొంగతనమ్మొనర్చు నయదూరుని కైనను దీపమార్పుచో
ముంగలనున్న పెంధనము ప్రుచ్చిలుచో నెలుఁగెత్తఁబీఁకె నె
క్కం గమకించుచోఁ దెలుపుఁగాదని కూడదటంచు నాత్మయా
వెంగలి లోఁగఁ డాత్మకవివేకపు మాయయె యావరింపఁగన్.

చ॥ తెలియక కాదు మీరలిటు తిట్టితిరయ్యయి వారలంబసం
దులు దులకించు మాటలను దొప్పలుదోరలుగాఁ గవిత్వపుం
దళుకు బడాయిచూపెడు విధంబది మీమది నెంతయున్న దో
బళిబళి! యెంతయుండినను బాగోకో యింతటినోటివట్టముల్.

మ॥ జననంబాదిగ సంగడంబొ మఱిశిష్యత్వంబొ యింకేదియో
పెనుసంబంధముకల్గి యేదొయొకఁడో ద్వేషంబు దోషంబుచే
తను నవ్వాని రహస్యసంగతులవుంతన్ లోకముంగూర్చి తె
ల్పినచో వానికి నట్టిదుష్టునికి నోలింగల్గునే నిష్కృతుల్.

చ॥ తనకువిరోధమున్నదని తక్కొఁరుఁడెవ్వఁడో ద్వేషినిందచే
సిన విని సంతసించి పగచేఁ దమపక్షమువాఁడటంచుఁ బె
ల్చనుసివమెత్తి యాడుటయుఁ జంకలుగొట్టుట యట్టహాసపుం
బనులును నోటివట్టమును బైల్పఱపించె నిదెంతవింతయో.

అనుపింగళిసూరనార్యుని వచనమనుసరింపఁ దగినదియే. ఐనను ‘‘వేసినక్లెల్లనూ రకున్న వెఱ్ఱివాఁడే గెలుచు’’ ననుసామెతకు వెఱచి యీపొల్లుమ్రాఁతలకు జవాబుచెప్పఁ బూనినారము. సహృదయులు మన్నింతురుగాత! శాస్త్రిగారూ! వేంకటరామకృష్ణ గ్రంథమాలలోని మొదటిపీఠిక యత్యద్భుత శతావధానమునకే సంబంధించునదిగావున రాజానురంజనమునకు మొదటనుండఁగూడఁదనికదా? మీకుశంక! వినుండు.

శ్రీపీఠికాపురమ్మున మున్మొదట మేమొనరించిన యవధానములకు రాజానురంజనము పద్యరూపముగు నుపోద్ఘాతమనఁదగి యున్నది. కాని యందు ఘంటాశతవిషయము మాత్రము ప్రస్తావింపఁబడలేదు. అంతకుమున్ను మేము శతవిధానమునొనరింపఁదలంచుకొనకుండుటయే దానికిఁ గారణము. ఐనను భవితవ్యతాబలమ్మువే ఘంటా

గీ॥ తమవిరోధికి నింక శాత్రవుఁడొకండు
దొరికెనంచును నింత సంతోసమేల?
సున్నపైసున్న లెన్నినియున్న నేమి
పెరుఁగునొడలి బలంబుసూపింపనోటు?

ఉ॥ అట్టివిరోధివైరి తమకాప్తుఁడఁటంచును దత్కుశక్తికిం
బట్టముగట్టి తాను నలవారలకన్నను మిన్నయయ్యె నె
ట్టెటులొ దాసభావమును దేదియొ చేసెడిరీతి గల్గువా
గట్టుల నీతియింకఁదమ గౌరవమేని నెఱుంగఁగోరెదన్.

గీ॥ తనకు మేలును గీడువిన్ననువుపఱచు
శక్తిచేతను దీపారుసంగడీంద్ర
నట్టుపడుఁజూవె సంపాదనంబుచేయు
నోటిదుడుకున్న ద్వేషులు కోటిమంది.

ను॥ అది యేమో గ్రహచార మొక్కని మొగంబావంతగాంచంగఁ బె
ల్లుదయించున్ గడు నీసొ, లేక మఱినొంపో, యేదొ పష్టాష్టకం
బొదవన్ శత్రులకేమి లోటిఁటులఁ జేయూపంగనే దారినె
ట్టెనురా వారలునెల్ల శాత్రవులు కానేలా! ప్రయత్నింమటల్.

సీ॥ తమయిచ్చవచ్చువృత్తములఁ బృచ్ఛకులయాం
కాంక్షదీర్పఁగ నొక్కగంటయుంట
చెప్పినచొప్పునఁ దప్పులు లేకుండఁ
గ్రాయు మఱియొకగంటయుంట

శతబీజము నందు నాఁటఁబడియే యున్నది. అత్యద్భుత శతావధానక్రమమును దెలుపు నీపద్యము నరయుఁడు.

ఉ॥ చేయుటకొక్కగంటయది చెప్పినచొప్పునఁ దప్పకుండఁగా
వ్రాయుటకొక్కగంట సరివారలలో నవధానపాండితీ

ధారణానూనావధారణచేఁ జక్క-
గాఁ జదువుట కొక్క-గంటయంట
అరుదెంచు సభ్యుల యంతరాంతర ప్రసం
గంబుచేయుట కొక్క-గంటయంట
గీ॥ వెరసి నాలుగుగంటల పేక్ష్యములంట
తగునఁ టత్యద్భుత శతావధానమంట
ఔర! యిద్యదె విమతభయంకరమఁట
దండ మత్యద్భుత శతావధానులార.

చ॥ తమకుఁదమంతఁ జెప్పికొను దార్ఢ్యముసూపిన భావమీయదీ
యమలవివేకముంగలిగినట్టిరయేని భవద్విధానముల్
విమతభయంకరంబులని లెక్కనుజేర్పఁగవచ్చుఁగానిచో
నెమిలికడానియీఁకెలను నేర్పుగఁదాల్చిన కాకమౌఁగదా.

గీ॥ నూఱుపద్యమ్ములొకగంట నూటిపోయ
వచ్చుఁగాకట్ల చెప్పినవానినట్ల
మఱలఁ జదివెఱుపట్లనుగుటికిబారె
డెచ్చుఁ దగ్గంచు సందేహ మెసఁగునయ్య.

స్థేయతకొక్క-గంట యరుదెంచిన పెద్దలగారవింప నెం
డోయరగంటయో? వ్యవధియుండవలెన్ ధరణీపురందరా!

శతావధానము నాలుగుగంటలలోఁ జేయుదుమనియు, నందుఁ గవిత్వము చెప్పుట కొక గంటయనియు, లేకరులు వ్రాయుటకొక గంటయనియు, మేముధారణచేఁ జదువుటకొకగంటయనియు, సభ్యులతోఁగలుగు నంతరాంతరప్రసంగమున కొకగంటయనియు నుజ్జాయింపుగాఁ బంచి యందుఁ జేర్చి-ంటిమి. ఒకదానికాల మొకదాని కాలముతోఁ గొంతకలిసినను మొత్తముమీఁద సరిపడి నాలుగుగంటలలో నవధానము పూర్తికావచ్చుననియు, మధ్య ప్రసంగమంతగా రాకున్నచో నాకాలము గూడివచ్చుననియు మేమూహింతిమి. అంతియకాని మేము కేవలము గంటకు నూఱుపద్యములు చె

చ॥ ప్రకృతము సత్కవీశులు సభాస్థలిఁ జేయు శతావధానముల్
ప్రకరణమందనంగ నొకపాదము వెంబడి నొండుపాదముం
బ్రకటనచేసి యంతయును భారము నప్పనచేయు వేళయం
దె కలుగుఁ దొట్రుపాటులని తెల్పఁగ నేలబుధుల్ గ్రహింపరే?

చ॥ ప్రకృతశతావధానమునఁ బాదము చెప్పెడివేళయందు భ్రాం-
తికలిగి స్థానపుంగుఱుతు తెన్నిడినన్ మఱిఁగొంతకొంత పృ
చ్ఛకుని విశేషమొక్కొ ప్రకట సాయము చేసిననుం బ్రసంగుఁ గొం
త కసమసల్ గదా నవవిధానమునం దివియేని లేవుగా.

గీ॥ శతవధానముచేయంగ శక్తి లేని
వానికెట్టులఁ దెలియు నుపాయమట్లు
కాన యత్యద్భుత శతావధానమెఱుఁగ
నట్టివార లనుదురంచు నందురేమొ.

శా॥ వేగంబూనుచు నూఱుముందికి భవద్వ్యుక్తమారీతి ధా-
రాగాంభీర్యము ప్రాంగివార్ల రచనారంభంబునుం జేసి వా
చాగాథం దగధారణం జదువ నుజ్జాయింపుగా నేకసం
ధాగ్రాహిత్వము నాఁగ దీనికణుమాత్రంబున్ భిదల్లేవుగా.

వ్రాతలంపుతో నీపద్యమునందలి మొదటివాక్యము లిఖించియుండలేదు. ఈయర్థము నీ పద్య స్వభావమే ధ్రువపఱుచుచున్నది. మేము బ్రహ్మోదవంశ పీఠికలో నీయభిప్రాయమును వెల్లడించియున్నారము, కావుననే యందు ఋమే మెప్పుడు నిట్లుచేయుటకుఁ గలలోను బ్రయత్నించియుండలేదు!! అని నిష్కర్షించితిమి.

చ॥ అమలవివేక! మీరలొక యష్టవధానము గాఁగ నెంతురో
తమరు మవమ్మునన్ శతవధానముఁ జూడఁగ వేడ్కఁ గల్గునో
వినుత భయాంక్షరమ్ముగ నవీనవిధానము చిత్తగింతురో
నిముసములో నొనర్చెదము నేనిదిగోరితినంచుఁ జెప్పఁడీ.

సీ॥ *ఒకమాఱు విని కళానికరంబులెల్ల నే
రిచి ప్రౌఢయౌవరరుచియొకండు
†తురకమావంతు పోటరుల కయ్యపుబాస
బోధచేసిన జగన్నాథుఁ డొకఁడు
‡నరసభూపాలీయ నామకాలంకృతి
గ్రంథసంధుఁడు మూర్తికవియొకండు
§చుళుకిత షట్చాస్త్ర జలధియై నెలకొంచి
బాలసరస్వతీ ప్రాజ్ఞుఁడొకఁడు
గీ॥ తగినవట్టున కేక సంధాగ్రహాత్వ
బిరుదపరికరులైరి యాపరమగురులె
యేకసంధాగ్రహాత్వ మింతింతయొక్క-
వానినాలుక శారదవరలవలయు.

సీ॥ ఎవని నాలుక శారదేందు బింబస్ఫుర
ద్భాసురాంబరకు హాల్లీసకంబు
ఎవని నెమ్మొగము బంహిష్ఠామరజ్యేష్ఠ
చతురవాణికి మహా చత్వరంబు
ఎవని సత్కృతి కళానివహపర్యంకికా
భ్వణ్ణరస్థితకు నవ్యపర్ణశాల
ఎవని యభ్యూహ యుత్కృష్టశబ్దాహ్వాయ
దీపదీపితకు ఘంటాపథంబు

ఇందు రెండవపాదమునందుఁ జెప్పఁబడిన శతావధానము చెఱియొకపాదము

---

*కథాసరిత్-లంబ 1చూ2-3. †రసగంగా--టీక, చూ. ‡సీ॥ఏకసంధోచిత శ్లోక॥
భాషాకృత్యచతుర--నరస॥ §వాడుక.

గీ॥ ఎవఁడు పూర్వజనుస్సత్ర సవననిర్వి
శేషసంతర్పితాశేష శిష్యలోక
గీర్యథావత్స్వతాముల కీర్తిసితప
తాకుఁడవ్వాఁడయేకసంథాగ్రహుండు.

ఉ॥ కావున నెంతవారికెని గష్టమటంచును నొక్కి చెప్పశం
కావసరంబు లేద, యిటులద్భుతులెందఱో లేకపోవుకే
యీవిధిచాలఁగష్టమనియెంచఁగనిశ్చయసాక్ష్యమాత్రిలో
కీవిజయైకతానులకె కేవలసాధ్యము దీనినమ్ముఁడీ.

గీ॥ ఉక్తనియమప్రకార సంయుక్తముగను
దగఁగ నత్యద్భుత శతావధానసరణి
నెవఁడు నిర్వహణము సేయనెచ్చుగాఁడె
యేకసంథాగ్రహత్వంపుఁ బొకడలకు.

చెప్పనవధానమని తెలియనగు. మూఁడవపాదమునందుఁ జేర్కొనఁబడిన విమతభయంకరమగు నవీనవిధాన మత్యద్భుతశతావధానమే. కాని శతవిధానమెంతమాత్రమును గాదు. మీరు ముందొకచో నీపద్యమునకుఁ జెతగాని యర్థము చెప్పుకొని శతవిధానమునకన్వయించి "ఇవి వీరు మొట్టమొదట శ్రీవారియొద్దఁ జేసిన ప్రతిజ్ఞలుగదా? అంతకమున్న చేసి చూచుకొనకుండ నెట్లు ప్రతిజ్ఞసేయుదురు? ఇంటగెల్చికదా రచ్చనుగెల్చుట? రాజానురంజనము పూర్వమా? విధానరచన పూర్వమా?" అని శంకించి మీవెఱ్ఱియంతయు బైటఁబెట్టుకొంటిరి సుఁడీ!

చ॥ * * * * మీసభాస్థలముఁజేరి వధానము నాచరింపఁగాఁ
గుతుకము గల్గియుండె సమకూరుపుమయ్యది చూడఁ జాల న
ద్భుతమెటులన్నఁ బృచ్ఛకుఁడు దోఁచినవర్ణనఁ గోరుచుండ నా
చితిగల సత్కవుల్వినుతిసేయఁగ సోయగమైనపద్యముల్
శతమొకగంటలో నలుపఁజాలుదు * * * * * *

ఇదియు నత్యద్భుత. శతావధానమును దెలుపునదియే. ఇట్లే రాజానురంజనము మా మొదటి యావధానములగుఱించి పెక్కువిషయములఁ దెలుపుచున్నది. గద్యరూప

ఉ॥ ధారణతప్పకుండఁ గవితల్లజులందఱు సూచుచుండ మీ
గోరినపద్దెముల్ గొనియొకో విదులందనియించుచోఁ గడుం
గోరికెలుల్లసిల్లఁ బలుకుంజవరాలి వరాలురాలు బం
గారురువారపుందళుకు గద్దియఁబట్టము మీకుఁగట్టమే.

ఉ॥ నూటిని జెప్పి ధారణననూదితముందగఁ జేయఁబోవఁ బో
రోటు! పృథక్కృతిన్నములు వొక్కొకపద్దెమునొప్పఁజెప్పక్రొం
బాట యి దొక్కగొప్ప యలవాటుపడంగడఁగన్ గడింది స
య్యాటగ "మూలనున్న ముసలమ్మయుఁ" జేయు విగేయపద్ధతిన్

శా॥ ఆచార్యుండన లేదటంచుఁ బదివేలందింపఁగానేల? నే
నాచక్కందగ దెల్పుదున్ మొదట సాహస్రప్రతుల్ మాత్రమే
మూచూపంగత మేమి? యీయదొకతప్పంగాదొ యత్యద్భుత
ప్రాచుర్యార్థ శతావధానములు పొల్వంబోలవే, లక్షలేన్.

సీ॥ కడుమెచ్చియును గుణగ్రహణ పారీణులా
తురత నీబిరుదంబు తొడిగిరంట

మగు పీఠికయు నాయవధాన తంత్రమును గొంతసంగ్రహముగా బోధించుచున్నది. కాని యొక్కయద్భుత శతావధానమునే సంబంధించి యుండలేదు. మఱియు నది రాజానురంజనమును గుఱించియు ముచ్చటించియున్నది. విచారింపుఁడు కావుననే మొట్టమొదట నవధానచరిత్రమును దెలుపు గద్యరూపమగు పీఠికయుఁ బిదప నవధాన లక్షణము మున్నగు వివిధవిషయములను దెలుపు రాజానురంజనమును గూర్పఁబడినవి.

ముఖపత్రము దళసరిగా లేదనియుఁ గాగితములు పలుచగానున్నవనియు శంకింపనందులకు మీకుఁబదివేలు. ఆహా! ఎంతచక్కని శంకచేసితిరి! హా! హా! హా! ఎంత మంచిశంక!! హా! హా! హా! హా! ఎంతదొడ్డ శంక!!!

"చరికొండ ధర్మకవి నాఁటినుండిలేని యీయత్యద్భుత బిరుదము, వీరియవధానమున కెందుకు రావలెనో?" యని మీరు విచారించిన నేమిలాభము? గుణగ్రహణ పారీణులచే నొసఁగఁబడిన యీబిరుదమునకు విచారమేల? అల్పజ్ఞులు, ససూయాగ్రస్తులు, న

అల్పజ్ఞులును నసూయాగ్రస్తులంబోలెఁ
బండితులను మెచ్చుకుండ్రెయంట
చరికొండ ధర్మనసత్కవీశాదులా
వారల నట్లుంపవలయునంట
కవులమంచను నహంకారులు తిర్పతి,
వేంకటేశ్వరులు పిల్వఁబడుదురఁట
గీ॥ గుణవిదుల్ బిరుదులు తొడుగుదురుగాక
పండితులె మెచ్చెదరుగాక దండికవుల
టుండ నెవ్వారుచేయలేరోటుమీరు
పోలఁజేతురు కాఁబోలుఁ బోలుఁబోలు॥

ఉ॥ మీరలుచేయలేరనిన "మేమెయటంచును విఱ్ఱవీఁగు న
వ్వారలె చేయఁజాలరలవారలు తిర్పతివేంకటేశులం"
చారయఁజెప్పియెవ్వరినో యాఱడివెట్టుట లచ్చునంబొకో
ధారుణిఁ "దేరగుఱ్ఱమును దంగెడుబర్కె"యనంగ నిట్టిదే॥

హంకారావిష్టులు విచారింతురని సరసులు పండితుల మెచ్చుకుందురా? ధర్మనాదులన ట్లుంపుదురు! ప్రస్తుతము మేమే కవులమని విఱ్ఱవీఁగు తిరుపతి వేంకటకవులెన్నఁడైన నిట్టియవధానమును జేయఁగలిగిరా? గోరంతలు కొండలుచేసి యిరువదిమందికి, ముప్పదిమందికిఁ జెప్పినవన్నియు శతావధానములేయని పేరుపెట్టి యాగుట్టు బయటఁబడకుండ శతావధానసారమను నొక గ్రంథమునుబన్ని యందొక్కొక్క యవధానమునకుఁ బదియో యిరువదియో (అందుఁ గొన్ని యింటియొద్దఁ జెప్పుకొనినవే) పద్యములుమాత్రము వ్రాసి మేమానాఁడాసభలో నావిధముగఁ జేసిన శతావధానములోనివని తప్పవ్రాసి లోకులఁగనుబ్రామినయవధానములకంటె సర్వవిధముల నీయవధాన మత్యద్భుతముగ నుండకపోలేదు. కావున నీయత్యద్భుతబిరుదమట్టికైతవావధానములకుఁ జెల్లదు గాని నిరాఘాటముగ రాజసభలోఁ బలువురుపండితుల సమక్షమునఁ బృచ్ఛకులు సభ్యులనను మోదించునట్లు నాలుగుగంటలలో నొనరించిన యీసంపూర్ణావధానమున కది తగియే యున్నది.

చ॥ గురువులు కార యాదురని గొణ్గఁగనేల? కవీశ్వరుల్ ధురం
ధరులును బొల్వఁగా నవవిధానము మీరలె చేసి నెగ్గుచోఁ
దిరుపతి వేంకటేశ్వర సుధీమణులే తమశిష్యకోటిలోఁ
బరగుదురింత నిక్కమని పండితులెంతురుగాక యింతటన్.

శా॥ ఈడంబోవక వెంట వెంటఁబడి యేదేనొక్కఁడేమాటమా
టాడంబోవ, విమర్శనాలుపది వ్రాయంబోలు మీబోంట్లకీ
జాడల్ లెక్కయెదూడ లెక్కఁడఁటయాశ్చర్యంబునిండారఁగాం
డాడంగాఁదగు గ్రంథరాజమది మీటొత్తాలకుంజంకునే?

క॥ ఆనందమనుట యిది ప్రా
సానకుఁబడు పాట్లు నాఁగసత్యము జెప్పన్
మానియు మీర్నొడువున వి
జ్ఞానపుఁ దాత్పర్యదండకంబగు నోకో॥

అమాయిక లోకమా! శతావధానసారములోనివన్నియుఁ దిరుపతి వేంకటేశ్వరుల చేఁ దుదముట్టింపఁబడిన సంపూర్ణావధానములేయనియు నందుదహరింపఁబడిన పద్యములాయవధానములసారమనియుఁ దలంపకుము! అందందు వారుచేసిన యష్టావధానప్రాయములగు కొన్నియవధానములకు శతావధానప్రతిష్ఠ నిలుపుటకై యీగ్రంథము పాటుపడుచున్నదన్ని తెలిసికొనుము!! విస్తరమాగ్రంథవిమర్శమున వ్రాయఁబడుచున్నది.

ఆచార్యా!

శా. సందర్భమునుజూచి చెప్పెద మిదన్ శార్దూలవృత్తంబుమా
కెందైనందగియున్నచో నపుడు మత్తేభంబు నిర్మింతుమా
నందంబందినఁ జంపకోత్పలములన్ సంధింతుమీప్రక్రియన్
గందంబొక్కెడఁ గీతమొక్కెడను వక్కాణింతు మిచ్ఛాగతిన్

పైసందర్భపద్యము మీకసందర్భముగాఁ గనుపట్టుట వింతకాదు. "ఆనందంబందినఁ జంపకోత్పలములన్ సంధింతుమనుట కర్థమేమో? ఇది సంధించుటవలెనే కనుపట్టుచున్నది" అనువ్రాఁతయే మీ తెలివితేటలను వెల్లడిసేయుచున్నది. అట్టిస్థితిలోనున్న మాకిది యొక్కటియేకాదు! ప్రపంచమంతయు నసందర్భముగనేయుండును. స్వల్పకా

ఉ॥ ప్రాసను నన్వితార్థకపుఁ బల్కునువేయుటయందొకంటవా
క్ప్రసనుఁడైన నన్నయయఖండ మహాకవి "తద్ద"నాఁగ వి
న్యాసముచేసెనంచు నొక నానుడి లోకమునందు విందుమ
భ్యాసితగాథకాళికడఁ బద్దెము నల్లఁగఁబోన మాటలా?

ఉ॥ తిక్కనయజ్వయాదికవి తీర్థులుసైతము ప్రాసవేయుచోఁ
గక్కటితొక్కటోటఁబడు కష్టమెఱుంగమె చెప్పరాదుగా
కక్కవికోటినుంజికిలి యందపు బంగరుజాళువామలా
మక్కవితాలతాంగికిసి నంతటఁబూయుటఁ గానరాదుగా.

లములో నెఱవేర్పఁబడు నీయవధానమునందుఁ బృచ్ఛకులు విషమవృత్తములచేఁ గాల తుయము సేయనుంకింపక సంతుష్టికలవారయియున్నచోఁ జంపకోత్పలములఁ జెప్పెద మని దానియభిప్రాయము. దీనికై యానందమందినప్పుడు చంపకోత్పలములను జెప్పవల యుననియు విచారమందినపుడు వేఱువృత్తములను జెప్పవలయుననియు నేలతుణఙ్ఞాఁడు ను వ్రాసియుండనక్కఱలేదు. ఈప్రసంగ మొకపద్యరాజ్యమును జ్ఞప్తికిఁదెచ్చుచున్నది.

శా. ప్రత్యక్షంబుగనుండి యెల్లప్రజలకా బాలించుచున్నపు సం
రక్షింపంగొనియాడినాఁగమిఁక స్వర్గస్థాత్రినై కంటిచే
వీక్షింపంబడరానిదై.........

చాలుఁ! చాలు! కడుపునిండినది. ఇఁక నుదాహరింపనక్కఱలేదు. ప్రథమకబ శిమున మకీకాపాతమును బునరుక్తిద్వయమునా? యనుట కిది వేఱొకపాదద్వయము చేఁ బ్రచ్ఛాదితమైనది. ఎవరితప్పు వారుదిద్దుకొనుట యొకతప్పిదముగాదుగదా? అది యటుండగాక « మ. యతియో ప్రాసయొ తప్పుచేరికిని రాదా?» అను పాణిగృహీ తోక్తి యిఁదులకేకదా యవతరించినది! బహుగ్రంథములఁగూర్చునపు డెందేని పొరపా టురావచ్చునుగాని పదిపద్యములువ్రాయుచు నందులో మొదటిపద్యములో మొదటి పాదములోఁ బ్రాసముపఱచు నందమతులుండరందురా? పోనిండు దానికేమి? ఈసవ రణను వినుఁడు.

శా॥ (ర)క్షింపంగొనియాడి (నాము)కద సామ్రాజ్యంబుగైకొంచుఁ బ్ర
త్యక్షంబై మము నేలు(నాడి)పుడు దివ్యాకారయై (కంటిచే)
వీక్షింపంబడరానిదై...............

క॥ మీపద్యములో దోసము
చూపిన నెవ్వారితప్పు చూపించినచో
మీపద్యములో దోసము
పాపుకొనంగ బీజమగునె? పాండితియవురా!

క॥ ఎవరియోయొక కబ్బపుమును
మొదలక రేఫాంకురంబు మాచూపంగా
దదనియెయుండెఁ జదువకుఁడు
ముదముగఁ బిడుగునకు బియ్యమునకే నొకటే.

గీ॥ అగ్ని బీజంబు రేఫతానయిన నేమి?
యిట్టి దోషశతంబు లెన్నేనియున్న
రక్షసేయుమటంచుఁ బ్రార్థనము సేయ
నెన్ని దోసమ్ములున్నను నెగిరిపోవె?

ఈపద్యమువ్రాసిన మహాకవి యెవఁడోయని యాలోచించుచున్నట్టున్నారు. ఈయన పోలవరము సంస్థానపండితుండు దివాకర్ల తిరుపతిశాస్త్రి శతావధానిగారు. పేరుతోఁ గలిపివ్రాయకున్నచో శతావధానిబిరుదము పెట్టుకొన్న దగునేమోయని యట్లువ్రాసినారను. వేఱొకలాగునఁ దలంపకుఁడు. ఇప్పుడో? మొలచినయట్లున్నది. పరియాచకమునకేమిగాని యీపద్యము వెనుకటిదానికన్నను దుస్థితిలోనున్నది. ప్రాసముపోయినను బునరుక్తియున్నను గొంతవఱకాపద్యమే బాగుగనున్నది. ఏమందురా? ఇది యగ్నిబీజమగు రేఫాంకురముతోఁ బ్రారంభింపఁబడినది. ఇట్టివెఱ్ఱి మీకునుగలదా? యనినచో మేమట్టిపట్టుదలకలవారముకాముగాని; వారేతాదృశనియమసముద్రములోఁ దేలుచు మునుగుఁగుచున్నట్లు వ్రాసికొందురుగాన నిది యెన్నినారమని చెప్పెదము. బాణుఁడు రేఫాంకురమును మొదటఁ బ్రయోగించి చెడినాఁడని చెప్పుదురు. విస్తరముపకవీయాదు లెఱింగింపఁగలవు. మఱియు నిందు నాలుగుతప్పులు చూపట్టుచున్నవి. అందులో నొకటి వ్యర్థమనుదోషము. ఇట్టితప్పులతడకను బ్రకటించినందులకుఁ గొంకియేకాఁబోలు విశేషజ్ఞుఁడనిపించుకొనుచున్న వేంకటశాస్త్రిగారీపద్యమును దాసిరాజు కృష్ణాపత్రికలోఁ దక్కినపద్యములనుమాత్రము ప్రకటించియున్నారు. ఇంతకుఁ జెప్పవ

సీ॥ *"వామనుండని యె ద్విత్వవిశిష్టజాతిప్రా
యికముగాఁ గ స్తనాదులకునటంచు"
నెమకి "ప్రాయోగ్రహణము చేత రక్షిత
మనుట యుక్తముగాద"టంచుఁ బలుకు
టాశ్చర్యమా సూత్రమం దుదాహరణంబు
పోల్చిననిట్లు వాపోవఁబోరు
"ప్రాయేణ" యనియెడు పదముంచుటకును "స్త్రీ
ణాంచక్షు"వనుచు యోజించిచూపె

గీ॥ దీనిగనినంత మీమాటదిద్దలెస్స
పదియుఁ బద్యంబులను వ్రాసి భ్రమతపడుట
కాద, యిదియొక సూత్ర మర్యాదయిందుఁ
జెపుటచూడంగ నాయంతసిగ్గుపడుదు.

లసినయంశ మేమున నిందు "కంటిచే వీక్షింపంబడరానిదై" యనుదాని కేమైననర్థము గలదా? ఒకరుమాత్రము కంటికో వీక్షింపక తుంటితో వీక్షింతురా? అని శంకింపవచ్చునా? "స్తనాదీనాం ప్రాయేణద్విత్వవిశిష్టాజాతిః" అని వామనుఁడు చెప్పుచుండఁగా నీయేకవచన మెట్లు సమర్థింపఁబడునో? ప్రాయోగ్రహణముచే రక్షితమనుట యుక్తముగాదు. దీనికి జ్యేష్ఠభ్రాత బందరుశతావధానములో మఱియొక పద్యముగలదు.

చ॥ సరసుల్ కాంతలగుబ్బ చం(టిగవ)తో సాటిం గుబాలింప) న
బ్బురపుం బచ్చనినిమ్మపండు చెల్లఁగుఁజే మోదానుసంధాయియై

ఇందుఁ గుబ్బచంటికవతో నొకనిమ్మపండుపమింపఁబడినది. వేలువేలుగ నన్వయింతురుకాఁబోలు! అతివృష్టియో యనావృష్టియో యేలచేయవలయును? గ్రామ్యకవులుసైత మట్లుచెప్పినవారుకారు.

క॥ "ఇంతలు బదరీఫలములు । ఇంతలుమారేడుపండు, లీడునుజోడౌ
బంతులు, తామరమొగ్గలు । దంతికుంభములఁబోలు తరుణీకుచముల్"॥

---

*"స్తనాదీనాం ప్రాయేణద్విత్వావిష్టాజాతిః"--ప్రాయేణకిమ్--"స్త్రీణాంచక్షుః" కావ్యాలంకార సూత్రాణి.

మ॥ పదిపద్యంబులు వ్రాయుచో మొదటిదౌపద్యంబునందందుము
మ్మొదటౌ పాదములోనఁ బ్రాసమఱుపుంబొందంగమందాత్ములుం
డుదురాయంచవహేలచేసితిరి విడ్డూరంబుసూత్రంబులో
నెదురై కన్పడుఁగంటికెద్ది తమకిట్టెంకింకెనే జంకునన్.

శా॥ ఈరీతిందలపోయఁగూడదు కళాహిందోళనాందోళితుల్
మీరల్ భాష్యవిదుల్ కనంబడనివ్యాళ్లీలల్ వెలింబెట్టు వా
గ్ధీరుల్ పండితులిట్టియాతమకు నేకీభూతయోగంబు నిం
డారంగన్గొనుమాత్ర కాలమదిలేదా స్థానికుల్ కావుటన్.

మ॥ పయికిం గన్పడుదానికిన్మొదముగూర్పన్ లేక ప్రచ్ఛాదితం
బయియున్నట్టియుఁజేలికె త్తికనియంచానందముంగొంతఁబొం
దియు నామాత్రనదృ ప్తతీరకసమర్థింపన్బనల్లేక వ
న్నెయు వాసింగనువారికెందెవరొకో నేర్పంగలర్సితులన్.

గీ॥ కన్నదోయికి మఱియును జన్నగవకు
నొక్కయుపమాన వస్తువునుంచి సాటి
చెప్పి నుతిఁగన్నయట్టి ప్రాచీనకవుల
వినుతమైన ప్రయోగముల్ వేనవేలు.

ఉ॥ దంపుడుపాటపాడెదరు తప్పకయొప్పుకునంతనూ గుబా
ళింపననంగ నిందులవలేశము దోషములేదు ముగ్గులో

సరసులగు కవులుగాని యట్లుపోల్పలేరఁట! వారు తిరుపతివేంకటేశ్వరులేకాఁ బోలు! హా! హా! హా! ఎంతసగసులు! హా! హా! హా! హా! ఏమిసరసతిరుపతివేంకటేశ కవులు!

మఱియు నిందు "చంటిగవ" యనుచో గకారాదేశ మజ్ఞానమూలకము. చనుంగవలో గకారముండఁగా నిందేల్లయుండరాదని వ్రాసినట్లున్నారు. 2 "గుబాళించు" ప్రకృతార్థమురాక చెడినది. మఱియొకలాగున నన్వయించినచోఁ బ్రక్రమభంగమగును.

దింపఁగ నియదర్థమని తెల్పకపోవుట పాడిగాదు "ఘో
షింపుట" దీనికర్థమని సిద్ధములాక్షణికంబు చూడుఁడీ!

ఉ॥ డంబముగొట్టవచ్చును హజారవిడిచేయనువచ్చుఁగాని బిం
కంబునునిల్పుకోఁగఁగడుఁగష్టము ధారణతోడనిర్విశే
షంబుగనిర్వహించు సరసంబయియొప్పు శతావధానకా
ర్యంబదియేడ! హస్తిమశకాంతరభేదముకాదె యెన్నఁగన్.

గీ॥ భాష్యవేత్తలు మీరలు పలుకుపలుకు
లకును నర్థము తెలియఁగలమె నిజముగ
నిప్పుడొప్పరికించుట యెంచవెనుక
యూహయయ్యది యేకదేశవ్యక్తి యేమొ.

ఉ॥ గొప్పఁగ రాజసత్తములు కోరినపద్యములేక్రమంబునుం
దప్పక చెప్పువారలటు "ధారణమాటయటుండనిచ్చి యం"
చిప్పగిదిన్ లిఖింపఁగను నేల? పరస్పరభేదవాక్యముల్
తొప్పలు దోరలెక్కువలు తోంబది తొమ్మిది కుప్పతెప్పలున్.

క॥ మూలస్థానేశ్వరశతి
మూలస్థానేశ్వరమని మూలుగనేలా!

అవధానమైనప్పుడు పద్యములన్నియుఁ జదువక శ్రీవారుకోరినవిమాత్రమే చదువుకేటువంటిది. అని యింకొకచోప్పడంటు శంకరయాచార్యులవారికిఁ దోఁచినది. ఈయవధానము నాలుగుగంటలలోఁ జేసినదిగాని నాలుగు మూఁడురోజులు గుంటురువ్వులువేసి వల్లించియుఁ గడకుబప్పులోనడుగు వేయుఁచుండువారి యవధానములవంటిది గాదని మాయాచార్యులూహించుకొందురుగాక! ధారణమాట యటుండనిచ్చి యింత స్వల్పకాలములోఁ దిరుపతివెంకటకవులు నూఱుపద్యములైనను జెప్పినట్లు కనుపట్టదు. మూలస్థానేశ్వరశతకము మూలస్థానేశ్వరశతకమే. అట్టియెడ మేము నాలుగుగంటలలో నవధానమును ముగించి శ్రీవారుగోరినపద్యములైనఁ జదివితిమి చాలదా? మేము చెటి మొకపాదమును జెప్పుమఁ బదిగంటలలో నొనర్చిన మతియొక సంపూర్ణావధాన మీగ్రంథమాలయందే ప్రకటింపఁబడియున్నది. దానినిగూడఁ జూచి మీ వెఱ్ఱినడంచుకొనుఁడు

చాలుంజాలును బాండితి
నాలుగుగంటలకుఁ జేసినారఁట భళిరా!

చ॥ కనమతికి క్రీమ్మెని బదిగంటలకాలములోన మేము ని
ర్ధారమును నిర్వహించితిమిపో! యని వ్రాసితిరట్లు చేయుటే
సరియగుచో మఱొక్కపరిసల్పుఁడి యచ్చటికాగితంబులన్
బొరిఁబొరి నింటికింగొనుచుఁ బోవక వర్ణనచేయు కెంతయున్.

ఉ॥ మా కెటనుండి యొకడునమానుష రీతినిగమ్మ మొందుతాఁ
బ్రాకటరీతివచ్చెనని వ్రాసితిరందును బూతులెన్ని వే
లోకను బట్టఁ జేసితిరలో! పెఱవారల నెత్తిఁబెట్టనే
లా! కరమూనితొమ్మిదవయత్నముయొక రుపీరు పెట్టరే.

రాజకార్యధూర్వహులును, ప్రకృతిసుకుమారుఁడగు నృపశిఖామణియుఁ దలకించుటకయి స్వల్పకాలములో నవధానముఁ జేయుతలంపుతో "సీసము మొదలగు పెద్దపద్దెములనుగోరి కాలక్షేపము సేయవలదు" ని పృచ్ఛకులతోఁ జెప్పుటదక్కఁ దక్కినవిషయములయందు వారివారియిష్టము ననుసరించియే నుడివితిమి. కావుననే "పృచ్ఛకులు గోరినరీతి" నని వ్రాసియున్నారము.

కవిరాజవిరాజితము తోవకము మున్నగునవి యిందుఁ గొన్నివృత్తములే కలవని యుఁ దక్కినవి సామాన్యపద్యములనియు మీయాక్షేపము.

సామాన్యపద్యములనఁగానేమి? శార్దూలము, మత్తేభము, ఉత్పలమాల, చంపకమాల మున్నగునవి వృత్తములుగావా? తఱుచుగాఁ గవులు వాడినంతమాత్ర వానికి వృత్తత్వహానిలేదు. అవి కందగీతములవలె జాత్యుపజాతులలోఁ జేరినవిగావు. వానిని గూడ లెక్కించుకొని చూచికొనుఁడు. అట్లుగానిచోఁ దిరుపతి వేంకటకవులు దీర్ఘావకాశముఁగైకొని యొనరించిన యవధానాభాసములకుసైత మీఱాయి తగులకమానదు. వారి బందరుశతావధానమును గుఱించిన యీలేఖార్థమును జదివిచూడుఁడు.

"అవధానకాలమందు అడిగినవిషయమునకుఁ గొంచెముఇంచుమించుగాఁ దోఁచినవిషయముమాత్రమే చెప్పిరి. చెప్పినవిషయములకుఁ దగిన హెడ్డింగులు పెట్టి యచ్చువేసినారు. యథార్థముగా నవియన్నియు నేవియో చెప్పుటకుఁ గాలయాపనను బట్టి మఱి

సీ॥ పదిమంది పెద్దలు పదఁపడియందఱే
కగ్రీవముగ బల్కఁగలిగిరేని
అలజడిచచ్చి చేయంగల విన్నప
ములుగాఁగ నవధానములరేనేని
తిరుపతి వేంకటేశ్వరుల గెల్చెదమని
దండిగా పైసిమీకుండెనేని
ఏయభిజ్ఞుఁడో మీకుసిరీతిగాఁ గమ్మ
వాస్తవమ్ముగఁ దానవ్రాసెనేని
గీ॥ అట్టిమేధావి పేరు పైఁబెట్టరాదె
గెల్చెదమఁటనియహమున్న గెల్వరాదె
అందఱకుఁ దెలిసిన రహస్యంబిదికద
కార్యశూరులుకారాదె కాఋలేల!

పుదగిలినది...మీ పేరెత్తిన నాయనబట్టియూకునట్లు గంతులువైచుచు 9 అట్టముయా కరువుపెట్టును...ఈశతావధానము 9 దినముల దీర్ఘావకాశముఁ గైకొనిచేసినదైనను గంటలలెక్కను మీరుచేయునట్టి యవధానమందు శతాంశమంతయైనను రసవంతముగా నుండి శతగుణితముగా దోషయుక్తమయినదని పెద్దమనుష్యులందఱును ఏకగ్రీవముగా ననుచున్నారు

“ మొదటి 50 చరణములును రెండవ 50 లోని రెండవచరణములలోఁ గొన్ని యును మాత్రము వెం. శా. గారు చెప్పిరి. తక్కినవన్నియు తి- శా- గారివే వెం-శా- గారు పూర్వపు నానారాజసందర్శనపద్యములఁ జదువుచుఁ గాలక్షేపముచేసిరి ” --

వీరియవధానప్రక్రియ దెలిసినదా? మాకిరువురకు భేదములేదని తి. శా. గారిని ముందునకుఁద్రోసి వెం. శా. గారు వెనుకటిపద్యములఁజదివి యంగఁజేయుచు నేఁటి “ చేయంగలవిన్నపములుగా ” నవధానమునీడ్చి మఱికొన్ని నాళ్ళకుఁ గొన్నిపద్యములు చేర్చియు మఱికొన్ని మార్చియు నొక యపూర్వగ్రంథమును బ్రకటింతురు. “ తెల్లనివ న్నియుఁ బాలు నల్లనివన్నియు నీళ్ళు ” నని తలంచునూరూలుపిల్లలు కొందఱును, బహ

ఉ॥ ఊఱడుమమ్మ! యింతకున యోగ్యులు తిర్పతి వేంకటేశ్వరుల్
కాఱియఁ బెట్టినారు కసుగందులునైనను రామకృష్ణు తే
వీఱిడులై కవీశ్వరుల వెట్టికిఁ గొట్టి ముదంబు నీకుఁ జే
కూఱఁగఁ జేయువారలదిగోఁ గనుగొమ్మ శతావధానమా!

శా॥ క్రోఁతిం ద్రిప్పినయట్లు త్రిప్పిరి నినుం గుక్షింభరిత్వంబునన్
లాఁతుల్ కొందఱు వారినాటలిఁక నేలా! రామకృష్ణాహ్వయుల్
బ్రాఁతిం బంజరమందుఁ జిల్కఁగతి మర్యాదం గనుంగూర్తురీ
చేఁతల్ లేహార కాయకోఁతలని సంశీతింబడం బోకుమీ!

శా॥ ఉండంబోరు కవిప్రకాండులెవరే యోజింపనీమాత్రపుం
గండల్ సత్కవితాభిరాములు కళాకప్రాకృతుల్ పాండితీ
శౌండుల్ నూతనదివ్యసద్బిరుదభాస్వత్కీర్తు లంచంచునుం
దండూరా తెగఁగొట్టుఁడింక నవధానజ్ఞానవిజ్ఞుల్ బుధుల్.

క్షుమునందలి వారును, జంకలు తాటించుకొనుటయే వారికిఁ బరమానందము. వీరిన్ని లావాదేవీలుపడినను యథార్థజ్ఞుల యభిప్రాయ మెట్లున్నదో! శతావధానమా! యూఱడిలుము!—

శా॥ చేతఃప్రీతిఁ బురాతనుల్ కవివరుల్ సృష్టించి పోషింప వి
ఖ్యాతుల్ దేవులపల్లిసోదరులు నిన్నాస్థానికెక్కింప న
య్యో! తర్వాతను గాకవీశ్వరులు మాయోపాయు లింటింటికిం
గ్రోఁతిం ద్రిప్పినయట్లు త్రిప్పిరి నినున్ గుక్షింభరిత్వమ్మునన్.

దైవవశమున నాదుర్దినములెల్లఁ గడచినవి—

శా॥ ప్రీతిన్ దేవులపల్లిసోదరులు సుశ్రీమించు నాస్థాని నే
భాతిన్ నీకు యశఃప్రసూనమిడిరో ప్రాఁద్రోవ నారాయణా
ద్వైతిచ్ఛాత్రులు రామకృష్ణులు మహత్త్వంబిచ్చి నీకెంతయున్
ఖ్యాతింగూర్తురు దిక్కటాహముల నింకం జింతనీకేటికిన్,

మ॥ అదె కాంబోజరు నిన్న నెల్లరకు సూహం జేయ లేనంత జో
కదలిర్పంగను ప్రోంక్రమోసెనఁ టమాఘుంటాపథంబాదుఁదా
మిదమిత్థంబని చెప్పఁగాఁ దెలియ లేరెవ్వారలుంగాని బి
ట్టుదయం జెప్పెదు "నట్టహాస" మదెదండూ రాయటం గొప్పాగన్.

శా॥ సింగారంబుగ రెంసుపద్దెములచేఁ జేతఃప్రియాభ్యాహాస
ర్వాంగీణావయవాభివృత్తి యగు నట్లాత్మస్తుతిం జేసికో
నంగీకారమె కాక యుట్లుగునురా! యుంచెంచు మన్నాము మేల్
సంగీతాలకుఁ జంత కాయులవి రాలంబోలు నేయెన్నఁ జేన్.

సీ॥ ఒకశబ్దమునకే ప్రవృత్తి తెలియని
యెమ్మెలను పదేష్ట కెంతదర్ప
విమకలిమూపమాం ఊనువదింపఁగ లేని
యెఱుకువకవధాన మేడ కేడ
మొగమోటమాటలుంచి బూమెలాడుకొనెడి
నింతవారికివిద్దె యేమివరుస
ఎదురైనవాఁ పరనెల్ల దూఱెడివారి
కేహింతంబగునీతి కేమి వావి

ఆ॥ తమవిధంబుఁ దెలిసి తమ్ముదెలిసియూ
నసముమీఁద నెఱులు కసిమసంగ
డంగుకలువఁ జేని డాకాలఁదన్నంగ
నరయుచున్న వార లెక్కటకట!

తోవకవృత్తమునుగురించి వీరు వ్రాసిన పంక్తులు:—

"తోవకవృత్త మప్పకవీయమున నెచ్చటను లేదు. అందుఁ దామరసవృత్తమును నామాంతరముగల తోదకవృత్త మొకటికలదుగాని యది గతిచే దీనికి సరిపడినను నీగణములు కలదిగాదు కావున నీవృత్తముగూడ నూతనసృష్టియని యూహింపనయ్యెడిని"

గీ॥ భారతమున సుదక్షిణా పరిణయమునఁ
బ్రోదిఁగాఁగూర్చు తోటకదోదకముల
వృత్తములు సత్ప్రయోగంబులిచ్చినార
లున్న దానికి సంతోషమూనవలదె.

ఈభ్రాంతివలన నప్పకవీయముగాని వృత్తము చెప్పఁగూడదనియు నప్పకవి చెప్పిన వృత్తమే పురాతనస్పష్టమనియుఁ దేలుచున్నది. అగుఁగాక! ఇహీ! హీ! ఇట్టిపిచ్చిశంకలకెల్ల మేము సమాధానము చెప్పవలయునా? మీరే మఱియొకచెలువఁ గన్నులువిప్పుకొని యిట్లు తెలిసికొంటిరి:—

“ఛందోవిషయమునఁ బ్రౌఢగ్రంథ మప్పకవీయముగాని సులక్షణసారముకాదు. లక్షణసారముయొక్క యసారతనుగూర్చి యిటువ్రాయుట యప్రస్తుతము. అందెన్నో తెలివితక్కువలు కలవు. తోవకమును వీరితరలయు నప్పకవిమతమున దోదకమును విచికిలితయు నగుచున్నవి. నామాంతరసద్భావమునకుఁగూడ నతనిసమ్మతిలేదు. ఉన్నవానికిఁ జూపుచునేయున్నాఁడు. ఈవృత్తద్వయమునకు భారతాదిప్రమాణముగూడ వ్యంగ్యము. తోవక మించుకభేదముతో నామసామ్యముగలదియేయైనను వీరితరలకు లక్షణసార మాధారముకావలయునేకాని యప్పకవీయము బొత్తిగాసంబంధింపదు”

అప్పకవి యొకానొకచో లక్షణసారోక్తి నంగీకరింపమిఁ గని “మగఁడుగొట్టిన మధుకరపువాఁడును గొట్టె” ననుసామెతగా మీరుకూడ నందెన్నో తెలివితక్కువలు గలవని యాక్షేపించితిరి. కానిండు. తోవకవృత్తము మొదట నప్పకవీయమునందులేదనుకొని యప్పకవీయమే సర్వప్రమాణమనియు నది యిందులేదనియు నధిక్షేపించితిరి. పిమ్మట నదియే నామాంతరములోనున్నట్లు గ్రహించి క్రిందఁబడినను మీఁదఁబడినవాఁడనే యని నామాంతరమునకై యిప్పుడు పెనఁగులాడుచుంటిరి. వినుండు.

“ధోధకవృత్త మిదం భభభాగౌ” అని వృత్తరత్నాకరము. ఇది సర్వసంస్కృత కవిసమ్మతము. దీని నప్పకవి దోదకవృత్తమని వ్రాసినాఁడు. మీరు నట్లేగ్రహించితిరిగదా? లక్షణసారవేత్త తోవకమని చెప్పెను. మఱియొకచోఁ దోటకమనికలదు. వేఱొకఁడు తోదకమనియెను. ఇందఱిలో నప్పకవియే విశిష్టుఁడా? అట్లే తరలయు శ్లాఘ్యమైనది. మీయప్పయు విచికిలితమను మాఱుపేరు చెప్పఁగానియేయున్నాఁడు.

క॥ "కామాంబా"యనుశ్లోకము
నేమముతప్పినదె ద్వంద్వనిష్ఠపదంబుల్
నోము నెయన్వయమింకొక
సామాసికపృథగనర్థ శబ్దముఁ గొడక౯.

శా॥ "ఆద్యన్నాటకితే" యనఁ గంబడి భాషాంశ సమాసూత్రముం
దాద్యాహీశ్వరుఁ డెట్లు వ్రాసె నల భాష్యంబందుఁ దద్భాష్యకృత్
ఖద్యోతోక్తి యథావమున్న మిత తాత్పర్యంబు మున్విన్నచో
సద్యం బేయిది తప్పటంచనకి కాశాసింపకే మీరలే.

సీ॥ *అల భాష్యమందు "నజావిషయే" యను
నివిశేషణ మొక "దేవదత్త
యజ్ఞదత్తౌ" యననలరు ద్వంద్వమునకుఁ
దాక్చిన యెడ నజాధన మెవరిదొ

ఆప్పకవియెఱుంగని నామాంతరములు గలవు. చూ సుకృత్తితిలకము. ఇఁక మీరుఁ బ్రయోగము చూపవలసియున్నది.

తోటకవృత్తము. దేవకృతంబులు ధీయుల్కైన౯, భూవరమాన్యఁగ బోలునె యెట్లుం
గావున శోకము గాదు నొంగెఁ, గావల దేమటి గౌరవ మొప్ప౯.

ఇది యానందముద్రాక్షరశాలా ముద్రిత భారతప్రయోగము. ఆదిప్రయోగముఁ గూడఁ జూపుదుమా?

తోటకవృ॥ నాగయు పోటజ నప్రభుఁ బోలి౯, నాగమయా౯ లల నామణియందు౯
రాగముతోఁ గొన గావనఁ గాంచె౯, రాగవతీరతి రాజసమాను౯.

సుదక్షిణాపరిణయము.

శ్లో॥ కామాంబా సూరాంబే నారాయణశాస్త్రి రామచంద్రబుధౌ
మాతరపితరౌ తు (ద్విర్వచనార్థకః) యయోస్తౌ, వేంకటరామ రామకృష్ణకవీ.

---

*"సమాసనిర్దేశోఽయం తత్ర న జ్ఞాయతే క ఆదిః కోఽన్త ఇతి। తద్యథా। అజావిధనౌ దేవదత్త యజ్ఞదత్తావిత్యుక్తే, తత్ర న జ్ఞాయతే, కస్యాజాధనం కస్యావయ ఇతి। యద్యపి

యవిభనమెవరిదో యనివిభాగంబుగాఁ
తెలియఁగాఁబడదంచుఁ గలదమఱియు
నిదిలోకదృష్టాంతమేయనియున్వ్రాసి
ప్రకృతసూత్రమునద్వంద్వమునకన్వ-
ఆ॥ యంబునట్లు చెప్పెవలపఁ గలోకదృ
ష్టాంతమునకుసూత్రచాలనంబు
తగనివర్తకముయథాసంఖ్యసూత్రంబు
కలదుగానయర్థకలితమంచు.

క॥ *నాగేశభట్టుకూడఁ బ్ర
యోగమిది యసాధువంచుయోజించిమహా
భాష్యవ్యాఖ్యానంబున
ఈగతియేయనుసరించి యెఱుకడచేసెన్

వేంకటరామకవికిఁ గామాంబానారాయణశాస్త్రులు తల్లిదండ్రులనియు, రామకృష్ణకవికి సూరాంబా రామచంద్ర బుధులు తల్లిదండ్రులనియుఁ, బ్రథమకక్ష్యం జదువు విద్యార్థులుసైత మీశ్లోకమును సక్రమముగా నర్థముచేసికొనఁగలరు. అప్రస్తుతపురాణీ ణమును గీరతప్రయోగములను బట్టి యన్వయము చేసికొనవలసిన దుష్కాల మింకను రాలేదు. లింగ వచనవిభక్తిజ్ఞానము లేక యపార్థములు చెప్పఁజూచువారి కమర్యాదయే గాని శాస్త్రిమర్యాద యక్కఱలేదు. మేము గ్రంథాంతగద్యములందు శాస్త్రి

తావత్ లోకఏవదృష్టాంతః। దృష్టాంతస్యాపి పురుషారంభోనివర్తకోభవతి। అస్తిచేహకశ్చిత్పురుషారంభః। అస్తీత్యాహ। కః। సంఖ్యాతానుదేశోనామ ఇతి" "ఆద్యన్త సూత్రభాష్యే"

---

* యద్యప్యత్రమిలితస్య నైకత్రాన్వయఇతిద్వంద్వోన ప్రాప్నోతి। తథాపిసమూహయోరన్వయబోధోత్తరం యథాసంఖ్యమితి సూత్రారంభసామర్థ్యాత్పూః ప్రత్యేకాన్వయః లోకేత్వేవంరీత్యా ప్రయోగోఽసాధురేవేతిభాష్యేస్పష్టం "శేఖరే"

మ॥ *విషమీాకారుఁడుద్వంద్వగర్భితబహుప్రీహ్యర్థమాద్వంద్వతా
విషయార్థంబునకన్వయింపదని తెల్పెన్ భాష్యసారస్యమీా
విషయంబుండఁగ విశ్వనాథబుధుఁడా ప్పెంద్వంద్వముంద్వంద్వతా
విషయార్థంబున కన్వయించునని స్వప్రీతిన్ విడంబించుచున్

క॥ జాతినివచింతుమంచును
నూతనమగు నొండుత్రోవనుంబట్టినచో
బూతగును దెలివుతక్కువ
యే తెలియునుగాన చెప్ప నేలా! వితగన్.

ఆ॥ వీరుసూపినట్టి విషయమే కాదు మీా
రూని చెప్పఁగల ప్రయోగమిదియుఁ
దరలిపోవవలయు ద్వంద్వైక దేశస్థ
పదములకును వేఱుపథముగాఁగ.

బిరుదముల నామముల తుదఁ దగిల్చికొంటి మంటిరి. నిజమే మేము మొన్నటివారము గాన మొన్నటినుండియే పెట్టుకొనినారము. ఇక్ష్వాకులనాఁటి వృద్ధకవులప్పటినుండి యుఁ దగిలించుకొన్నారు. అభిజనమునందుఁ దిరుపతయ్యగారని పిలువంబడు మొదటికవి తిరుపతిశాస్త్రిగారు కాలేదా? వేంకటాచల మనంబడు రెండవకవి వేంకటశాస్త్రిగా ను, పెరసిమైనపుడు వేంకటేశ్వరుఁడు గాను మాఱలేదా? వారివలె శ్రీకింకవీంద్రఘటే త్యాది సర్వాబద్ధబిరుద మేదోయొకటి పెద్దాపురము చేఁద త్రాడంతపొడవుగా మేము ప్రతిగ్రంథమునందున వ్రాసికొనుచుండుట లేదు. పైసంస్కృతశ్లోక మాంధ్రము నదు మ నన్వయింప దనుట యజ్ఞానవిలసితము.

---

*తథాచ, తీర్ణదధ్యాబ్ధిలంకః॥ ఇతిప్రయోగోఽసాధురితికేచిత్। అన్యేత్వప్రాజా విధనా దేవదత్తయజ్ఞదత్తావిత్యుక్తేర్న జ్ఞాయతే కస్యాబాధనం కస్యావయ ఇతిభాష్య స్వరసాత్। ద్వంద్వగర్భబహువ్రీహ్యర్థస్య సమాహాస్య ద్వంద్వార్థసమాహేన, అన్వ యోత్తరం నప్రత్యేకమన్వయః। పరస్యద్వంద్వార్థయోస్తుప్రత్యేకమన్వయో భవత్యేవే త్యాహుః॥ "విషమీా"

క॥ ద్వంద్వసమాససమూహము
ద్వంద్వద్వంద్వైకదేశవాస్తవ్యపద
ద్వంద్వపదాన్వయ మెటుశ్రం
దుంద్వాదృశులకె యదియును దోషఁ బలయుఁ.

ఉ॥ ద్విర్వచనార్థకంబనుచుఁ దెల్లముగాలిఖియించినారలే
గుర్వవరోధమీపలుకు గూర్చెదునెందును ద్వంద్వమెప్పుడే
నిర్వరఁగూర్చిచెప్పఁగద, యింకొకభావము, యేకశేషగా
నిర్వహణంబుచేయ ధరణింగొనితేవలెఁ బ్రొత్తసూత్రముఁ.

ఆ॥ వెఱ్ఱిశంక జేసి విసిగింపఁబోము ప్ర
త్యుత్తరంబు చెప్పనోటు! మీజ
వాబుచూడఁ గానవాబుదర్బారుద
ర్బారుకవివరేణ్యు లీరలగుట

అత ఏవోక్తం వికృతివివేకే „ప్రబంధకేవలాద్యస్య ప్రయోగస్తున దోషకృ „ దితి

సీ. దంబోళిధరసతీ ♦ తాంబూలపేటీషు
దహనబింబాధరా ♦ స్తనభరేషు

శ్లో. హరయే జితమరుదరయే... దేవాయనమః” ఇత్యాది ప్రయోగాః ప్రబంధేషు బహవః ప్రవర్తంతే. కించ. తత్రైవ „ వినానుకరణంకేచిదాద్యశబ్దప్రయుంజతే „

అని „అనుకృతేస్తినాక్యంతు” అను సూత్రమునకు వ్యాఖ్యానముఁజేయుచు నముఁజేయుచు నహోబలపండితుఁడు చెప్పినాఁడు. దీని పిండితార్థమది—అనుకరణసహితమైనను గాకున్న సమర్థమగు సంస్కృతపద సముదాయ మాంధ్రమునఁ బ్రయోగింప వచ్చును. అనుకరణరహితముగు కేవలపదముచు బ్రయోగించునప్పుడు శ్రవ్యతఁ నపేక్షింపవలయును. కావుననే విశ్వాంపతులు మున్నగు తిరుపతివేంకటకవుల ప్రయోగములు మీరు వ్రాసిన „అహంతావ దీసభలో కేనచిత్కారణేన (స్వస్కాలుపిల్లలు త్వే

క॥ ఇత్యాదులంచు నెటులోఁ
ప్రత్యుత్తరమిచ్చురీతి పరికింపంగా
నత్యుత్తమమగుమార్గము
ప్రత్యక్షప్రమితిచూప రాదొకో యున్నన్.

క॥ ఎంచుచునర్థరి శబ్దరి
యంచుఁబ్రయోగించినాఁడవగునేయనయో
జించియుఁగర్తరిభర్తరి
యంచుఁబ్రయోగంబులిచ్చెనంటబళీరే!

న) ఆవంతయు జంకులేక కానివిత్వద్యాని చెప్పగలను” అను దానివలెఁ బరిహాసపాత్రములు. ఈప్రసంగమునం దనవసరముగా “ఒక కవి పదునైదవాబ్దంబు, అని ప్రయోగించె. ఆగ్రంథమునకు నద్భుత బిరుదము మాత్రము కలదు” అని యద్భుతోత్తర రామాయణమునందలి “సీ. పదియైదవాబ్దంబు మొదలుగాఁగవినయి” అనుపద్యమును బురస్కరించుకొని నాదెళ్ళ పురుషోత్తమకవి గారి నాక్షేపించితిరి. అది ముద్రాప్రమాదము. శుద్ధపత్రికయందలి “21 వాబ్ద. వబ్ద” అను సవరణను జూడక యాక్షేపించుట శ్రేయస్కరము గాదు. అట్టివి మీకుఁగావలసినచో “వేదసంతలు” మున్నగు తి॥ వే॥ ప్రయోగములు లేవా?

“రత్నాకరభామినులకు” అని కోమటి, స్త్రీలను నర్థమునఁ బ్రయోగించియున్నారు. రత్నాకరశబ్దమునకుఁ గోమటులనునర్థ మేశాస్త్రమువలన వచ్చునో?” ఏశాస్త్రమువలన రాదో?

“వందితబుధజనలోకం” ఇందు “వందిత” యనుచో నేదో వెక్కిరింతో వఁదొకో యగును గాని యదియు నిల్వదు”

ఆతప్పేదియో వ్రాయరాదా? నిల్చునో నిల్వదో తెలిసికొనవచ్చును “తనకుఁ దెలియనివన్నియుఁ దప్పులనుచుఁ గుకవిహాస్యంబు గావించు”

విద్యా! వద్యా! అనఁగాఁ బండితులుగలవాఁడా! యనియర్థము.
విద్యావతః యాతి. ఆతో సుపసర్గేకః. కృదంతము తద్ధితాంతగర్భము.
“ప్రజ్ఞాశూరా” యనునది కార్యశూర ఖడ్గశూరాదులవంటిది.

గీ॥ బూతులాడుపదము పొగడుటయందు ని
రూఢమగునుగాక రోచకంబు
దోఁపఁజేయుచుండెఁ దొనలరాయనిబూతు
లాడుచుండెననఁగ నన్నలార!

ఇట్టి వెఱ్ఱిశంకలు సేసి విసిగింపక యీశ్లోకముఁ బఠించుకొనుఁడు. పై మీసందేహములు మంచువిడినట్లు విడిపోవును.

శ్లో॥ శక్తిగ్రహం వ్యాకరణోపమాన కోశాప్త వాక్యాద్వ్యవహారతశ్చ
వాక్యస్య శేషాద్వివృతేర్వదంతి సాన్నిధ్య తస్సిద్ధపదస్యవృద్ధాః.

"పూర్ణశశితోడ నెమ్మోము బూతులాడు" ఇట బూతులాడు-అతిశయోక్తులుపలుకును గావుననే వంది "బూతు" అనఁబడుచున్నాఁడు.

భారతమునందు.

ఆ.గీ. బూతువొగడినట్లు పొగడెదుపొగడంగ, వలయునేని సుగుణవంతులైనఁ
గర్ణశల్యులాది గాఁగలవీరులఁ, బొగడుచుండరాదె ప్రొద్దువోవ.
"బూమెలాడు" అనియుం బాఠాంతరము.

ఉ. తొల్లిటి సత్కవీశ్వరులు ద్రొక్కినదారులఁదక్క నూఱుగా
వెళ్లినసొప్ప రీనియమవేదులు వారలదారిఁ జేరఁగా
నెల్లరుఁ "గోడిగ్రుడ్డులకు నీఁకలఁబీఁకెడువారె" నవ్వులో
చెల్ల! యిఁకం బ్రబంధములఁజేయుట యెట్టులొ చెప్పఁడీ బుధుల్.

ఇందలి సామెత లోకప్రసిద్ధమైనది. "ఈఁక" శబ్దమున కపార్థములేదు. (ఈఁక-పక్షియెఱక) కావున నించుకయు నశ్లీలాపాదకముగాని ఈసామెతతో నేక దేశమును గ్రహించి పలుచోట్ల "నిది యీఁకలఁబీఁకు పాకమా" యని ముదలకించుట యేమిరమణీయము?

ఇట నశ్లీలార్థదాయకములగు దుష్పాకములఁ గొన్నింటి మీకుఁదెలుపుట యప్రస్తుతముగాదు:—

(1) "నిక్కినాము" పాకము. నానా॥ సంద॥ 58 పుట.

ఇది యాత్మవిశేషణమై తప్పక యనౌచిత్యముఁ జేయుచున్నది. అన్యత్రప్రయుక్తమైనచో నీదోషముగలుగదు. "నిక్కిన కాకవుల్ ధరఁబోలరు సత్కవీశ్వరుల"

సీ॥ తొలినుండి తనకువిద్దెలఁజెప్పు నొజ్జను
బోరిఁబోరి దరిఁజేరిబూతులాడె
ప్రవరాఖ్యుఁడువిశాల వనివరూథినిగోర
మూతాడకమెమేరమీటిద్రోబ్బె
పోటుబంటయ్యును బాలసుదిండినిగాంచి
యంగవించుచుఁ గాలుపంగళించె
తెలవారుపట్లమొ క్కటిముగాగుహ్యప్ర
దేశమ్ముననంగడు నాశనొందె
గీ॥ ననిప్రయోగింప నిందుదొష్టమ్ములేదు
కానివాడుకయందు హాస్యానకమరుఁ
గానయిట్టిప్రయోగంబులూనిచెప్ప
నేలయోబూతులాడుకో నేలయయ్య!

---

(2) ‹‹ శాంచోద్ధలంకోరు ›› పాకము. 1911 సం॥ డిసెంబరునెల సరస్వతీ సంచిక.

ఈపదములకర్థ మాబాలగోపాలము నెఱింగినదియే. అనుకరణముందేని ఇట్టి అప భాషితములఁ జేర్పరాదు. లజ్జనువిడిచి త్రిలోకీ విజయము సేయువార లిదిపాటింపకపో వుదురు గాక!

మేమవధానమునఁ గోహినూరువజ్రమును వర్ణించుచుఁ బరిమాణమున దానిని నింబ ముతో నుపమించితిమి. మీ రానింబశబ్దమునకు వేపకాయ యనునర్థముఁజేసికొని కో హినూరువజ్రమునకు వెఱ్ఱివేపకాయతో సామ్యమెట్లుకుదురునని యాక్షేపించుటయేగాక ‹‹నింబమంటే నిమ్మకాయ. ఆవజ్రము కోడిగ్రుడ్డంతయుండునని కొందఱువ్రాసియు న్నారు. వీరు దానింబట్టి చెప్పియున్నారు. నింబశబ్దమునుండియే నిమ్మపుట్టినదని కవు లయాశయము. అంబనుండి యమ్మపుట్టలేదా?›› అని మాయభిప్రాయమును వర్ణించియు విదూషకముఖమున ‹‹నిమ్మయనునది తద్భవము గాదు. దేశ్యము›› అని నిర్ధారించితిరి. ఆహా! ఏమిపరిజ్ఞానము? ఇటుచూడుఁడు:—‹‹లకుచో లికుచో నింబో దహూర్జంబీరనాను కః। స్యుర్జంబీరేదంతశఠ జంభజంబీరజంభలాః›› అభిధానరత్నమాల. 28 పుట. సం

ఉ॥ భావవిరోధమైన పలుపల్కులు "లజ్జనువీడియింద్రిలో
కీవిజయంబు సేయు"నని కేరడమాడుట కెందునిష్కృతుల్
లేవిటు లెవ్వఁడేని సవలీలగ నొజ్జఁదృణీకరింపఁగ
వ్యావళియెల్లనింతగని యక్కట! యేమనువారలోకదా!

గీ॥ వమ్మునకునర్థమును బాగ వ్రాసినార
న్యాయమును నెవ్వరేనియు నరయుకుండ్రె
మీరలిచ్చుప్రయోగమ్ములే రచించె
నఖిలపూజ్యంబు శబ్దరత్నాకరంబు.

గీ॥ ఈప్రయోగాల జేసి మీకేమిఫలము
నాపడుపరిశ్రమమ్మెల్ల నాశమాయె
ననఁగ సాఫల్యమబ్బెనే! యౌర! "పంచ
పాండవులు కోళ్లిసామెత"వలెనెనుండె.

స్కృతము. "నింబః" కన్నడము. "నింబే" తెలుఁగు. "నిమ్మ" అని యందలియను క్రమణిక దేశ్యమనుట ప్రామాదికము.

మాపడినశ్రమంబెల్ల నొక్కపరివమ్మయ్యె—ఇట వమ్మయ్యె- నాశమయ్యెనని యర్థము. ఇది వైకృతవిశేష్యము.

ఉద్యోగపర్వమునందు.

"సొమ్ము నిష్ప్రయోజనముగ వమ్ముసేఁత"

విరాటపర్వమునందు.

"అకట యూఅడి వమ్మయిపోయె దుర్జయంబైన బలంబు" విశేషణమైనప్పుడు గాని "వ్యర్థమైనది" యను నర్థములేదు. పిడుగునకు బియ్యమునకు నొకటేమంత్రము చదువకుఁడు.

ఏనాములో ష్టే మవధానము సేయునపుడు బ్రహ్మశ్రీ చెళ్ళపిళ్ళ వేంకటశాస్త్రి గారు నాఁటిసభ నలంకరించియున్నారు. గురుదేవతాప్రార్థన మొనరించినపిదప మేమా యనపై నొకపద్యము చెప్పినారము. అందలియభిప్రాయము:— "పలుచోటుల నవధా

శా॥ *శ్రీనాథాదిమహాకవీశ్వరులు ప్రాచీనార్యవాగ్దేవతా
సూనుల్ మున్ను లిఖింపఁ జేర్వడయునా శ్లోకాలు శ్లోకాలవి
జ్ఞానంబొప్పఁగ స్వీయపుస్తకములన్ సంధించియున్నారల
య్యానిర్ణీతిని వీరువోంగలని వ్రాయంజెల్లునే యేరికిన్.

ఉ॥ వ్రాసినకల్పనంబులకు పల్కునుసెత్తినయెత్తుఁగూడ వి
న్యాసముచేయువారలల రారిరి వేనకువేలుసత్కవుల్
దోసమెయద్ది వారికిఁ గుహోహాలనూదరముంటఁజేసి యా
వ్రాసినకల్పనంబులకు పల్కునుసెత్తినయెత్తుచేకొనన్

ఉ॥ ఇంతియెకాక యొక్కకవి యింతకు మున్ను రచించినట్టి వృ
త్తాంతముకల్పనల్ మఱియునక్కరముల్ సయితమ్ముగాఁగనా
ద్యంతముపూసగ్రుచ్చినటులన్యకవీశుఁ డదృష్టపూర్వత
ద్వాంతుఁడనున్ రచించుననఁ దప్పెగుణాగ్రణత్వముండినన్.

నిమై పరఁగిన వేంకటశాస్త్రిగారియవధానముం దొకసభ్యుఁడు పృచ్ఛకుఁడునై యుం డుటంజేసి మాకవిత్వము మఱింత ప్రకాశింపఁగలదు" అని.

ఇట్లు తనసభ్యతను బొగడినందుల కాయన మమ్మభినందించెను గాని యపుడు గురువుగాఁజెప్పలేదని గ్రుద్దులాడలేదు. ఆపొగడికచే వారికి శిష్యులైనట్లు తేలినదఁట! వహవా! ఈబాదరాయణసంబంధకల్పన మచ్చముగా వేంకటశాస్త్రిగారిదే. ఏమన?

సీ॥ ఏనాతికొకగుబ్బ గానశాస్త్రిమ్మొ రెండవగుబ్బ సాహితీడంబరంబు
ఏనాతియిలు సత్కవీశాననంబు రెండవయిల్లు చతురాననాననంబు
ఏనాతి ప్రియశిష్యుఁ డానాకసంభవుం డటుమీఁదిశిష్యుండు వ్యాసమౌని
ఏనాతిపుత్రుల య్యేడ్వురుమునులు దేవమనుష్యులెల్లరుఁ బౌత్రభూతులు

---

*ఉద్దామద్యుమణిద్యుతివ్యతికరప్రక్రీడ దగ్న్యుపల|జ్వాలాజాలజటాలజాంగలతటీ నిష్కూజకోయష్టయః ... ... మురారిః

శా॥ మాళిం......ప్రాలేయాహిత సంప్రదీప్తకిరణ ప్రక్రీడదర్కోపల| జ్వాలాజాలజటాలజాంగలతటీ వాచాలకోయష్టిమై. ... ... హరవిలాసము

మ॥ *"కవితావేశముచే జనించియు సువిజ్ఞానస్వరూపంబునౌ
కవి నుంజూపు పరిభ్రమించు నలయాకాశంబుపైనుండియా
భువికిన్ భూమినినుండియున్ దివికి"నాన్ మున్ జెప్ప నాంగ్లేయస
త్కవివాక్యంబులఁజూచుకొండదియె శంకల్ దీర్చి మేల్ కూర్చెడున్

చ॥ "హృదయగతింబురాతనకవీశ్వరు లేఁగని త్రోవ లేదఁ"టం
చుదితసరస్వతీపటుదయోదయుఁడూర్జితసత్కవిప్రథా
చ్ఛిదురుఁడు సంకుసాలనరసింహకవీంద్రుఁడు చెప్పఁబోఁడె జో
కదగఁగఁబ్రౌఢమైన కవికర్ణరసాయనమందుఁబొందుగన్

శా॥ †కాశీఖండమునంగలట్టియొకచొక్కంబౌసమాసంబువి
జ్ఞేశానుండలకుట్టినామ కవిబంహిష్ఠుండు తంజాపురీ
దేశాధీశుని లక్ష్యపెట్టనిమహాధీరుండతండే రసా
వేశత్వంబునఁగాక చేర్చుకొనునే స్వీయప్రబంధంబునన్

ఇందు సరస్వతికి మొదటిశిష్యుఁడు వాల్మీకియనియు నటుమీఁదిశిష్యుఁడు వ్యాసమౌనియనియు మూఁడవపాదమునఁ జెప్పఁబడియున్నది. సరస్వతియొద్ద వీరిరువురు విద్యాభ్యాసముఁజేసిరని యేమహాకవియుఁ జెప్పియుండలేదు. అచ్చటచ్చటఁ గొందఱుకవులు సరస్వతి మాతృఁదల్లియనియు, మఱికొంద ఱుపాస్యదైవతమనియు, మఱియుం గొందఱు భార్యయనియుఁ జెప్పకొను వాడుకగలదు. దానింజూచి యీగ్రంథకర్త వాల్మీకియు వ్యాసుఁడును సరస్వతికి శిష్యులనికల్పించెను. వీరు శిష్యులుగారు. సరస్వతి నుపాసించువారు. మొదటికవి వాల్మీకియనియు, రెండవకవి వ్యాసుఁడనియు

---

*The poet's eye in a fine Frenzy rolling.
Doth glance from heaven to earth, from earth
to heaven.

Shakespeare's Midsummer Night's Dream.
Act V. Scene I.

---

†కృతాన్త మహిషగ్రైవేయ ఘంటారవః వ్యాసః
కృతాన్త మహిషగ్రైవేయ ఘంటారవః భట్టిః

గీ॥ *వ్యాసముని యేగనట్టి త్రోవలను గలవె
†మాఘకవి కూర్పకున్నట్టి మాటకలదె
‡కాళిదాసుం డునోడువక కలదె యుపమ
కానకవిమాత్రుఁడెల్ల దొంగయె తలంప.

చ॥ §ఇతరుల మాట చెప్పఁగను నేటికి మాటికి సర్వసత్కవి
ప్రతతికి నొజ్జయై, పలుకుపల్కనఁ బుల్కనఁ జూచు శారదా
సతిగల కాళిదాసుఁడె విశారదమైన పురాణధోరణుల్
మతియుతు లెల్ల మెచ్చఁగను మాటికొనెందన కావ్యపద్ధతిన్

మ॥ ఇటులన్యోన్యసుభావముల్ గలియఁ బోకింపారుపాత్రంబు లె
ప్పటికే యుండవు చౌర్యమీయదని యెవ్వారేని నే కాలమం
దిటులం బల్కరు పల్కు వారలర రే! యేతెంచియున్నారలి
ప్పటికిన్ స్మేరలు, సంతసంబుగలిగెం బ్రాజ్ఞత్వము ప్పెంగెడిన్.

ఉ॥ నాకుజమాని వ్యాసముని నాయకునిం బలుకుం బడంతికి
న్నాకుకొమారులన్న నిదిగూనుకొ తప్పుబలారె కల్పనం

హృదయముననుండుటచే నీయన సరస్వతికి మొదటిశిష్యుఁడనియు రెండవశిష్యుఁడనియు బ్రమసి వ్రాసియుండును. ఇట్లు వ్రాయుటకు మఱియొక కారణముఁగూడఁ గనుపట్టుచున్నది. ‘‘సంగీతమపి సాహిత్యం సరస్వత్యాః కుచద్వయమ్’’ అను శ్లోకపాదార్థమును దస్కరించి “ఏనాతికొక గుబ్బ గానశాస్త్రంబు రెండవగుబ్బ సాహితీడంబరంబు” అని మొదటిపాదమును వ్రాసి యట్లే రెండవపాదమునుగూడ వ్రాయఁగడంగి యొకయుల్లు సత్కపీశాననమనియు రెండవయుల్లు చతురాననానమనియుఁ గ్రమభంగము గాకుండ నేనుడివెను, కాని చతురాననశబ్దముపై నానశబ్దము వేయుట చింత్యము. ఇంతియకాక బ్రహ్మదేవుని నాల్గుమోములందు సరస్వతి నివసించియున్నదని కవులు ఘోషించుచుండఁగా నాననంబని యేకవచనముఁ బ్రయోగించుట యప్రయుక్తము. జాత్యేకవచనము

---

* వ్యాసోచ్ఛిష్టం జగత్సర్వమ్. †నవసర్గేగతే మాఘేనవశబ్దోనవిద్యతే. ‡ఉపమాకాళిదాసస్య. §అశ్వఘోష బుద్ధచరితము. చూ. అప్పాశాస్త్రి విద్యావాజస్పతి మాళవికాగ్నిమిత్రపీఠిక. చూ. అగ్నిపురాణము. శివపురాణము. రామాయణములు. చూ.

చేకనఁబట్టరాదనివహించితిరొక్కొ! ప్రతిజ్ఞ! నేఁటితో
మీకుఋణంబుతీఱెఁగవిమిత్రులు! మాయుఁడుమీవరాంగముల్

శా॥ ఔరా! యెంతటిదుర్వివాదములుస్వాహాంభావసంసూచ్యహాం
కారంబుల్ కవికోటికిచ్చెడు వషట్కారంబులయ్యారె ధి
క్కారంబుల్ వరవాఙ్మయంబునకున్యక్కారంబులాహా! యలం
కారంబుల్ నయగారముల్ కడుఁ బ్రతీకారంబులుంగారముల్

ఉ॥ చాలవిచారణంబులును జర్చలుశోధనలుంబొనర్చి "ముం
గాల" పదంబుపొంతఁగల "కాఱను" ధాతువుదుష్టమంచునాఁ
జాలదు, లేదుమీరెటులొ సంధిలఁ జేసినసాహచర్యమీ
యేలలఁబాడనేమియగు నేవజనింపదె యావత్రావిన్

ఉ॥ *సీసమునందుఁ బాదముల శేషములొక్కవిధానఁజెప్పన
భ్యాసితశిక్షలేదనుట వాదముకోసమునొప్పుకొందమీ
దోసముపూర్వపుంగవుల దోసమువారలకిట్టిదోసముం
దోసముచేసెఁగన్గొనుఁడి తొల్లిటికైసరికబ్బపుంగముల్

నుటయుం బోలదు. బ్రహ్మకు నాల్గుమోములుగలవని యెఱుంగనివారలైన సమన్వయిం చుకొందురనుటకునుజతురానన శబ్దము నాల్గుమోములుగలవాఁడని మేలుకొలుపుచున్నది. ఇట్లు క్రమభంగముగాకుండ వ్రాయుటకే వాల్మీకి మొదటిశిష్యుఁడనియు వ్యాసుఁడు రెండవశిష్యుఁడనియు నుడువుట. తుదకు విసుగుఁజెంది నాల్గవపాదము నెట్లయినఁబూ ర్తిఁజేయుట నెంచి యందుఁ గ్రమభంగమునకొప్పుకొనిరి. ఈరీతి నీగ్రంథమునఁ బలుతా వుల మొదటిపాదముతో సరియైనపాదములు నుడువలేమిఁ గ్రమభంగము చూపట్టుచు న్నది.

సీ॥ ముంగాల సింగారముంగా(ర) మేలుబంగారు రంగారు లంగాధరించి
దబ్బకాయలఁజూచి యబ్బగారనిబిల్చు గబ్బిగుబ్బలఁగంచు కమ్మఁదొడిగి

మూఁడు నాలుగుపాదములు నిట్లే చెడినవి. మఱియు మొదటిపాదమునందు ముంగాల శబ్ద సాహచర్యమునఁ గాఱుధాతువు విపరీతార్థప్రదమై యేవపుట్టించుచున్నది.

---

*పాండురంగ మాహాత్మ్యము. చూ.

ఉ॥ అంబుజసూతిగేహిని దయం బొరలుం గదనొక్కచో సయ
త్నంబుగఁ గొంత, పైనియతనంబును జేసినదానితోడ సా
మ్యంబుగనుండఁ బోవదనియందఱు సత్కవులొప్పికొంద్రు దై
వంబును మానుషంబు నిఱువాగునుఁ బోల్పవె యింత భేదముల్

చ॥ యతనము లేక యొక్కకటనగ్గలమై పరువెత్తు ధార, పై
నతుకద యొంత కూర్చినను నట్టిటు మార్చినఁ గాని సుందరా
యితమయి పాఱునట్టి యల యేఱుల వంకలు వానిడొంకల
ద్భుతమగు రీతి నందమునఁ బోల్చునె? కృత్రిమ పుందరంగిణుల్

చ॥ రసముగఁ జెప్పుచుందు కవిరాజులు శబ్దములందు డంబరం
బెసఁగఁగఁ జేయనీకొనర కృత్రిమ మైచను దెంచు శబ్దపుం
బసయె యటన్నిలంబకును బైని ప్రయత్నము చేయకుంట చేఁ
బొసఁగును గొంద ఱేవపడఁ బోలఁగఁ బోలును గాక వారికిన్

చ॥ అహమిక జేసి యందఱను హాస్యము చేసెడియట్టి హాసమ
న్వహము నుదజ్ఞకోటికిని నక్కట! యేవను జేసెఁ బత్రికా
ప్రహసనమింత కెచ్చుకనఁ బట్టెడు దుస్థితియందు డిందెదున్
బహుళతరానుభూతి మెయిఁ బట్టనియీసును వెళ్లఁ గక్కుచున్

మఱియు:—

సీ॥ ఏతాదృశస్ఫీతి భూతివిఖ్యాతి విద్యాతిశయద్యోతి తాంతగుణకు
సంస్కృతాంధ్రకవిత్వ సారస్యమారంద ధారామధుకరాయిత శుభమతికిఁ
జెలువయామాత్య సంచితపుణ్యరాశికిఁ గామేశ్వరాంబికా గర్భమణికి.

ఇఁక మీరు వ్రాసిన యంతర్నాటకమును ప్రతిహతము సేయ నీయట్టి హాసముల కనుబంధముగా నొక ప్రహసనము పక్రమింపఁబడుచున్నది.

పత్త్రికాప్రహసనము.

చ. యతి చెడకుండఁ; ప్రాసముల నట్టిటు గూర్చెడు వేళ నర్థసం
గతి చెడకుండ; భావములఁ గల్పనఁ జేసెడునట్టు లోకస

ఉ॥ అక్కట! యేరొ వ్రాసిరని యట్టివిధానముగాఁగ, నందులోఁ
జెక్కు చెమర్పకుండఁగను జెన్నటి వ్రాఁతలు వ్రాసినారలీ
కక్కునకూఁటినిండినఁగఁ గట్టిన గుడ్డను గట్టి, నేటికిన్
"మక్కికిమక్కి"యన్నటులు మార్పఁగ నేటికి మాయలేటికిన్.

సీ॥ అతిగణ్యమైన విద్యావంశముం బుర
స్కరణము చేసి సోదరులు మీరు
ఒకకొంచెమేనిను ప్పికొనిన నొప్పికో
కుండియున్నను సతీర్థ్యులరు మీరు
సాప్తపదీనంబు సఖ్యంబనంగ స
మాహితులైన స్నేహితులు మీరు
కవితపత్రికకుఁ బ్రాకట్యముంగొని తేరఁ
గలిగిన దర్బారుకవులు మీర

గీ॥ లగుట నింతగ వ్రాయఁగా నవసరమ్ము
యెవ్వఁడో యిటువూదున్న యానినదన కాని
నదియుఁగూడ విచారింపక చ్చువేయు
నట్టివారలైయెనచో ననవసరము.

ఉ॥ పత్రికయన్నఁ బాడరె సపాత్రపువ్యాసములెన్ని యేనిఁ దా
మాత్రము నెల్లనోయుటనుమాటటులుండఁగ నెల్లవేళ స
ర్వత్రయనేకరూపములవారిగఁ బొందియు వ్యాప్తిఁ జేయు, దు
ర్గాత్రత నొప్పు హాస్యకరులై వడిదౌష్ట్యముకావడించుచున్.

ఉ॥ "పత్రికలందగన్నడుపువారె జగమ్మున నద్భునట్టిసా
భ్రాత్రము నొందువార"నికరంబును మీరు గ్రహించియున్నచో.

స్మృతిచెడకుండఁ; బండితులు మాఱనకుండ; సహావధానులై
కృతులొనరించి మించెడు కవీంద్రులకున్ యశముబ్బఁగావుతన్.
(నాంద్యంతమున)

కృత్రిమమిట్లుచేయర యకించినతన్ బెడఁబాపికోలుకై
నెత్తును నన్నుముందినఁగ నేఁతురె దుష్పదకుంజవర్తులై.

ఉ॥ పాపముపత్రికాధిపులు వారొనరించునదేమియుండునే
దోపరబాధకై యెవరొయొక్కరుపంపినఁజూడఁబోరు ము
ద్రాపితమానదే శ్రుతివిధంబుగ మేటి ప్రమాణమానస
ద్రూపమహీపకాపశద రూపిత దుర్భరశాసనంబునన్.

చ॥ శకటికకేని డబ్బుకనఁజాలక వేసదున్యాయవాదిడాం
బికమొనరించురీతిఁ బరభీతి నొకించుక లేక యెవ్వరే
నొకరెదొపంపనచ్చుపడనూల్కొనఁజేసెడి పత్రికాధిప
ప్రకరము "పోస్టు"వారి వ్యయపద్ధతి సుద్ధతిసేయుఁగావుతన్.

సీ॥ శవగంధసంకులంబన్న విరజకుదుష్ట
పత్రికకును భేదబాధ లేదు
ముక్కుమూయించెడి మురుగుకాల్వకుదుష్ట
పత్రికకును భేదబాధ లేదు
అపవాదపుట్టించు నపశదునకు దుష్ట
పత్రికకును భేదబాధ లేదు
అటుడబ్బుగొనిమించు నపసాక్షికిందుష్ట
పత్రికకును భేదబాధ లేదు

గీ॥ ఎవరివారిని వారలునెత్తిపట్టి
లేనిపోనిప్రసంగమొంతేసెఁదాము

సూత్రధారుఁడు—(కలయఁజూచి సంతసముతో) ఆహా! నేటిసభకు విచ్చేసినవారందఱు బడిపిల్లలే. ఇట్టివిద్వాంసులయెదుట నాయాట బాగుగసాఁగును. (తెరవంకకుఁ దిరిగి) విదూషకా! యిటురమ్ము. (ప్రవేశించి)

విదూ—ఆహాహాహా!

సూత్ర—(కోపముతో) ఏమిటిది యీయట్టహాసము?

వ్రాయు వ్రాయసకాండ్రఁ జేపట్టియాడు
పత్రికలఁ జూచి యాదరంపడు నెవండు?

ఉ॥ గ్రామ్యము పాడు జేయునని గందరగోళమె కాని పత్రికల్
గ్రామ్యపు బాసనైతమును గ్రంథముగ బాడు నొనర్చు నిట్టి దు
ష్కామ్యపుఁ బత్రికల్ తమ మొగంబు తెఱుంగు నెఱింగి యారా! నీ
రమ్యముగాఁగ దూఱునట రాజితకీర్తుల సత్కవీశులన్.

శా॥ సామాన్యంబుగఁ బత్రికాధిపతులీషత్పాండితింబొందియాం
గ్లోమర్యాదనుగూడ నేర్చుటను నీగోలల్ తటస్థించు నీ
స్వాముల్ పూర్ణపుఁ బాండితింగని విమర్శంబుల్ పొనర్పంగ నీ
వ్యామోహంబు నశించుఁ గాదనర యాపైనెవ్వరేనిన్ బుధుల్.

ఉ॥ పీలునుజాలు లేని యవివేకులు వ్రాసిన వ్రాఁతలెల్ల మీ
మూలమునం జగమ్ములను మోసము జేసెను వావదూకులున్
శీలవదగ్రగణ్యులయి చెన్నలరారిరి పండితోత్తముల్
గేలి యొనర్పఁగాఁబడిరి కీర్తిఁ జెందిరి పండితబ్రువుల్

సీ॥ మందుమాకుల యసామాన్యగుణంబులఁ
బ్రకటింపఁగల లోకవంచకులుగ
రంగురంగులుగఁ బత్రములందు బొమ్మలఁ
గీలించు నలవైంద్రజాలికులుగ
వెడనవ్వు పుట్టించు విషయంబుల సతంబు
పాటవంబుగఁ గూర్చు నాటకులుగఁ

విదూ—(నవ్వుచు) అట్టహాస మిదివఱకేయైనది. ఇది ప్రహసనము.

సూత్ర—ఆలాగా? అట్లయిన నీప్రహసన మెవరినిగుఱించి?

విదూ—"అప్పా! యిది భూలోకమా?" యన్నట్లడుగుచుంటివే. నీవొనరించిన నాందిలోఁ దిరుపతి వేంకటకవులు గుంటూరులోఁ జేసిన కుంటువధానము నెత్తిపొడువలేదా?

దమకున్న జ్ఞానలేశమె గొప్పయనిమదిఁ
బరికింపఁగల బ్రహ్మబంధువులుగ
గీ॥ చేయఁగాఁబోకుఁ డమ్మ మీచేతిమీఁద
మీయధిపతులవారికి మేలుఁగూర్ప
వ్రాయువ్రాయసకాండ్రపు వారివారిఁ
గలితమతులారా పత్రికాకాంతలారా!
ఉ॥ "ఆలుపతివ్రతాతిలకమై యశమందిన, భర్త కామిసు
లోలుఁడునై యకీర్తికిని లోనగు, గేహిని లంకుటాలునై
గేలియొనర్పఁగాఁబడియకీర్తికిలోఁగిన, భర్త గేహప
త్నిలలితుండునై "నను విసిటియుదూరమునిమాఁట బ్రతికేల్!
సీ॥ బ్రహ్మసమాజవర్తనులయ్యు శాఖాభి
మానప్రవృత్తులమాన లేదు
శాఖాభిమానప్రసక్తిప్రసంగంబు
మానిపోయినమూఢ మానసులకు
"క్రింద నేపడినను గెల్పునాదే" యను
న్యాయమలమ్ముగ్రమనను రోసి
పండితదూషణావ్యాసములు వ్రాసి
మురుగుతనకించమానమేను
గీ॥ మీయధిపతులు వారలకు హాయిగాఁగ
నెట్టికాఁపురముంటిరో యెఱుఁగ మున్న
మీయపానులతోను మేము మెచ్చవలదె
కలితమతులారా పత్రికాకాంతలారా!
సీ॥ తెలిసినచో యథార్థుల యథార్థములు స్వ
ప్రకారంబుచూఁ బ్రకటింపుఁడమ్మ

తెలియనిచో విమూఢుల దౌష్ట్యములనైనఁ
గొండొక ప్రకటింపకుండుఁడమ్మ
భూషించుచోఁదాను బోరగిలంబడు
మాదిరి మీకసమ్మతమెయమ్మ
తిట్టుచో మిగులనుద్రేకంబుపుట్టించు
మార్గమ్ముమీరలు మానుఁడమ్మ
గీ॥ లోకమునకెల్ల మీకునాలోకమిచ్చు
జ్ఞానచక్షువుకలిగెనుగాన మరలఁ
జెప్పనదియేమికలదు సుశీలలార!
కలితమతులార! పత్రికాకాంతలార!

సీ॥ "ఎవ్వరుప్రైజుమెంట్లే" ప్రకటించుట
పరమావధిగనెంచు ప్రాజ్ఞులార!
"కాలముల్"నిండింపఁజాలుచేఁ పత్రికా
ధిపులలక్షణమను ధీరులార!
"టూలెట్టు"టంచుఁ బత్రాలలోఁ జాటికా
యలయంతవేయు పెద్దన్నలార!
"ఎడిటోరియలునందుఁ" జెడువ్రాఁతలనువ్రాయ
సాహసించెడు మహాచతురులార!
గీ॥ పత్రికాకాంతలను వెలపడఁతుకలుగఁ
జేయనెంచకుఁడయ్య! నారాయణ విట
దూషితలుకాంతలెప్పుడు ద్రోవలోని
కరుగుదెంచనివిధముమీ రరయకుండ్రె?

సీ॥ వెలసెనే యెక్కఁ డాంధ్రులయందు బాలగం
గాధరునంత యగాధమూర్తి
పొడమెనే యాంధ్రుల పుడమియందు సురేంద్రు
నంతటికీరితి నలరువక్త
వెడలెనే త్రైలింగ విషయమందును లాల
మోహనునింబోలు స్ఫూర్తి~~మూర్తి~~ యుతుఁడు
పొడసూపెనే యాంధ్ర భూఖండమందును
నరవిందునంతటి యలఘుమూర్తి

గీ॥ పుట్టెనే యప్పశాస్త్రిని బోలువాఁడు
పదిచూపింపుఁడొకని జే యెత్తివీఁడ
టంచుమనయాంధ్రదేశమ్మునందు నెందు
నెందులకుఁ బత్రికల్ పుట్టియున్న వేలు?

గీ॥ ఉభయపక్షాభిమానంబు నెత్తిపట్టి
పూసికొనివచ్చి వెట్టిగ బూకరించి
కలఁతవెట్టెడు పత్రికాకులరవంబు
నోరుమూయించుతమలగుంటూరుసీమ